

ТЕАТР

ЮРІЙ
ПОТАПЕНКО

стор. 6-7

КРАЄЗНАВСТВО

ІВАН
НОВОБРАНЕЦЬ

стор. 8-10

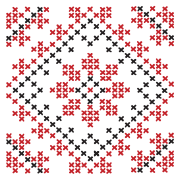
ЛІТЕРАТУРА

КАТЕРИНА
ХОЛОД

стор. 12-13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№23 | 4 грудня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ЗОШИТ-РОМАН ПРО ГОЛОДОМОР 33-ГО

Напередодні Дня Пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932-1933 років у Національному музеї Голодомору-геноциду відбулася непересічна подія: передача музею зошита зі спогадами Лавріна Нечипоренка – свідка Голодомору.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Родина Івана Коваленка, яка зберігала оригінал спогадів «33-й рік», передала його родині Лавріна Нечипоренка, яка, у свою чергу, передала щоденник на постійне зберігання до Музею Голодомору. Цією акцією музей розпочинає масовий збір свідчень, світлин, реліквій родин, яких не оминув Голодомор. Зошит наразі посяде основне місце в експозиції Музею Голодомору разом з іншими новими експонатами. Згодом вони стануть основою експозиції другої черги Музею, яку наразі будують. Відкриття заплановане на 2023 рік.

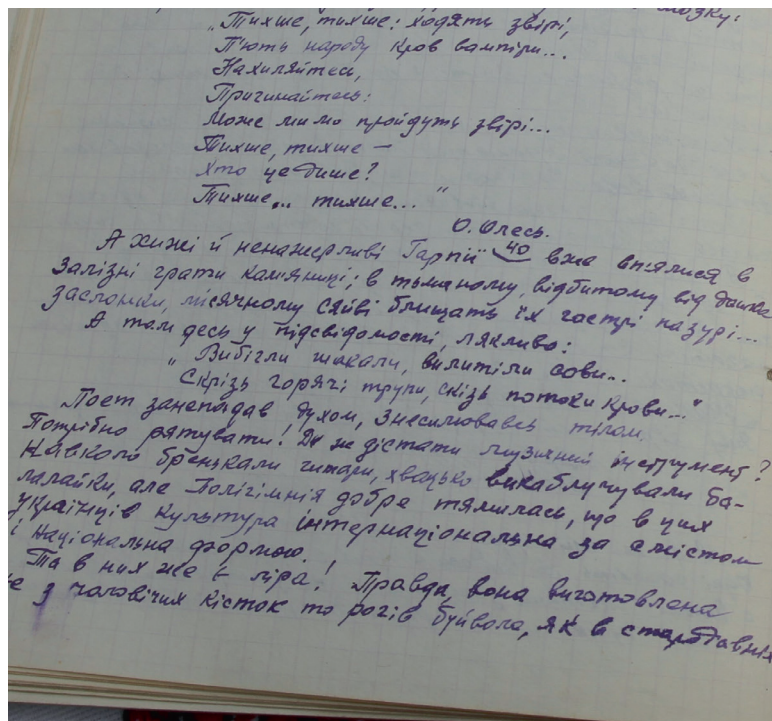
У заході взяли участь: Олександр Нечипоренко – народний депутат ВР І скликання, син свідка Голодомору та автора щоденника Лавріна Нечипоренка, Марія Кириленко – громадська діячка, донька поета, дисидента та свідка Голодомору Івана Коваленка, Андрій Ковальов – ініціатор акції, історик, політолог, краєзнавець, релігієзнавець, Олеся Стасюк – генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду.

Андрій Ковальов розповів, що новий експонат музею – це, власне, не щоденник, а талановито і з документальною точністю написаний роман, в якому Лаврін Нечипоренко ділиться спогадами про особисто побачене на замореній голодом Житомирщині, а також переповідає спогади своєї матері. Свій твір він назвав «33-й рік». Очевидно, що в Радянському Союзі він не міг

Олеся СТАСЮК, генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду, та Олександр НЕЧИПОРЕНКО, народний депутат ВР І скликання, син свідка Голодомору та автора щоденника Лавріна Нечипоренка, демонструють журналістам сторінки репресованого щоденника «33-й рік»

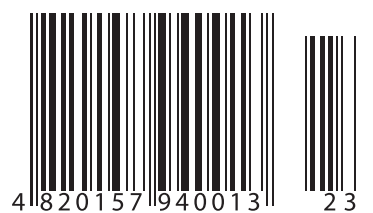
його опублікувати. Разом з колегою, вчителем із сусідньої школи Іваном Коваленком, вони вирішили поширити щоденник самвидавом. Ця справа була ризикованою, адже видавцям загрожували репресії і терміни в радянських концтаборах. Певний час зошит зі спогадами зберігався в Івана Коваленка. Він мав завершити його редагування і набрати його на друкарській машинці. Із 1961 року КГБ розпочало стеження за Іваном Коваленком, а у 1972-му його арештували «за виготовлення і поширення антирадянських матеріалів». Коваленко відсидів у таборах 5 років. Усі рукописи з будинку Коваленка були конфісковані, а з ними і зошит Нечипоренка. Щоденник дивом зберігся в архіві КГБ у кримінальній справі Коваленка... У 1996 році Служба безпеки України повернула Іванові Коваленку рукописи, серед яких

був зошит зі спогадами Лавріна Нечипоренка. Дотепер щоденник свідка Голодомору зберігався в родині Івана Коваленка.

«Цей зошит є історією родини Нечипоренків, Коваленків і одночасно історією всієї України. Молодому поколінню важко зрозуміти, наскільки складно та по крихах збирається справжня історія. Такі матеріали та свідчення мають бути доступними кожному українцю. Правда буває важка, сумна, трагічна, але її потрібно знати», – впевнена Марія Кириленко, донька поета, дисидента та свідка Голодомору Івана Коваленка. А за словами Олександра Нечипоренка, сина Лавріна Нечипоренка, потрібно фіксувати все те, що відбувається, і не думати, що це щось малозначуще чи не цінне, потрібно писати спогади про події – адже вони є частиною історії, що твориться на наших очах.

У свою чергу, генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду Олеся Стасюк зазначила: «Це лише в останні роки – у часи відновлення незалежності нашої країни, – люди вже без остраху згадують голодні страшні 1932 і 1933 роки в Україні, не очікуючи за те тавра «антирадянського елемента» й тюремного ув'язнення. Про голод заборонялося говорити навіть у родині. Тому такі експонати надзвичайно важливі для нашого музею!». І звернулася до всіх українців: «Якщо маєте такі речі, як щоденник «33-й рік», передавайте їх до музею, давайте разом творити Національний музей і відновлювати національну пам'ять. Радянські міфи про неврожай, засуху треба відкидати й дивитися своїми очима на історію України. Зберегти цю інформацію є вкрай важливо для майбутніх поколінь!».

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2021 РІК: 6 МІСЯЦІВ – 363.62 ГРН; 12 МІСЯЦІВ – 722.04 ГРН

УКРПОШТА ВИПУСТИЛА ПОШТОВІ МАРКИ З ГЕРОЯМИ МУЛЬТФІЛЬМУ «МАВКА. ЛІСОВА ПІСНЯ»

Укрпошта спільно зі студією Animagrad (FILM.UA Group) 30 листопада представили поштовий випуск із героями мультфільму «Мавка. Лісова пісня», присвячений 150-річчю від дня народження Лесі Українки.

На поштових марках зображені головні герої анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня», що створюється за мотивами класичної драми-феєрії Лесі Українки. Це Мавка, її коханий Лукаш, а також Жабокиць Квусь – магічне лісове створіння.

«Укрпошта через філателію продовжує популяризувати вітчизняні мультфільми. Раніше ми випустили знаки поштової оплати з героями мультфільму «Викрадена принцеса: Руслан і Людмила». А результатом нинішньої співпраці з FILM.UA Group стали марки з героями мультфільму «Мавка. Лісова пісня». Ми знову і знову говоримо, що поштові марки – це сучасно. І вони можуть бути цікаві дітям завдяки таким яскравим і сучасним випускам. Упевнений, що ці марки стануть окрасою колекцій не тільки філателістів України, а й поціновувачів марок з інших країн», – зазначив генеральний директор Укрпошти Ігор Смілянський.

Колекційний набір включає поштову марку, конверт «Перший день» і поштову картку. На конверті Мавка представлена у

зимовому образі з Рисеням на руках, а у центрі композиції чарівна Верба – Серце Лісу. Штемпель спецпогашення виконаний у вигляді магічної руни Мавки, що символізує єдність чотирьох стихій.

«Наша команда пишається, що Мавка та герої її світу з'являться в ексклюзивному національному проєкті від Укрпошти, який приурочено до ювілею Лесі Українки. І ми раді долучитися до святкування цієї важливої події та поширювати геніальні образи письменниці як у нашій країні, так і в усьому світі», – підкреслює креативна продюсерка проєкту «Мавка. Лісова пісня» Анна Єлісеєва.

Поштову марку «Мавка. Лісова пісня», що надрукована на

самоклейкому папері, починаючи від 30 листопада можна придбати у відділеннях Укрпошти, у поштовому мінімаркеті, а також у FILM.UA Store. Наклад марок – 100 тисяч примірників, їхній номінал – V (еквівалент 9 грн), що відповідає тарифу на відправку простої письмової кореспонденції вагою до 50 г по Україні.

Укрпошта і FILM.UA Group мають уже кілька спільних успішних проєктів. У 2017 році було введено в обіг поштову марку «Сторожова застава», у 2018-му – марку «Викрадена принцеса: Руслан і Людмила», а у 2019-му випущено марку з нагоди прем'єри українського історичного екшену «Захар Беркут».

ДЛЯ СЕБЕ І СВОЇХ РІДНИХ

Здійсніть передплату газети «Незборима нація». Її редактор Роман Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу у XX столітті. Відтак ця газета – про долі Українських січових стрільців, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, а також про кобзарів, українських письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу, які видає Історичний клуб «Холодний Яр».

Газета виходить 1 раз на місяць. Передплатний індекс 33545. Ціна – 9,36 грн на місяць (з поштовими витратами). Передплату «Незбориму націю» і для своїх друзів та рідних – допоможи їм пізнати історію боротьби українців за свою свободу.

Газета «Незборима нація» в Інтернеті
<http://nezboryma-naciya.org.ua/>
www.facebook.com/NezborymaN

УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВА ПОНАД УСЕ!
НЕЗБОРИМА НАЦІЯ
Видання Історичного клубу «Холодний Яр» | Передплатний індекс 33545
ГАЗЕТА ДЛЯ ТИХ, ХТО ХОЧЕ ЗНАТИ ІСТОРІЮ БОРОТЬБИ ЗА СВОБОДУ УКРАЇНИ

ПРО ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 33-МА МОВАМИ СВІТУ

Цьогоріч напередодні Дня пам'яті жертв Голодомору-геноциду 24 листопада у Національному музеї Голодомору-геноциду презентували міжнародний проєкт «Аудіогід для кожного» – відтепер відвідання музею стало доступнішим для розуміння іноземцями з усіх куточків світу.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Аудіогід для кожного» передбачає екскурсію музеєм 33-ма мовами, і тепер Національний музей Голодомору-геноциду має чи не найбільший спектр пропонованих відвідувачам мов з-поміж усіх музеїв світу. Півтора року музейники разом із волонтерами, громадськими організаціями та посольствами займалися створенням, перекладом та начитуванням оглядової аудіоекскурсії та підписів до експонатів. Прикметно, що всі перекладачі відмовились від гонорарів за свою багатоденну роботу, мотивуючи це тим, що такий внесок – це найменше, що вони можуть зробити задля вшанування пам'яті жертв комуністичного геноциду.

Українська, англійська, французька, італійська, іспанська, португальська, румунська, польська, чеська, хорватська, грецька, болгарська, російська, білоруська, угорська, латиська, литовська, шведська, норвезька, іврит, арабська, турецька, японська, в'єтнамська, суахілі, гінді, вірменська, казахська, перська, азербайджанська, кримськотатарська – такими мовами віднині можна прослухати аудіоекскурсію. Масштаби проєкту вражають: над аудіогідами працювали 20 організацій та 135 людей. За

півтора року роботи було записано 170 годин аудіо!

Національний музей Голодомору-геноциду вшановує пам'ять мільйонів українців, знищених голодом у 1932–1933 роках. Щодня музей відвідують багато іноземців, і донесення правдивої інформації про Голодомор-геноцид до кожного відвідувача рідною йому мовою за допомогою аудіогідів дасть змогу дізнатися про злочин комуністичного тоталітарного режиму і запобігти його повторенню.

Проєкт неабияк допоможе українським дипломатам у посольствах по всьому світу максимально донести інформацію про Голодомор до урядових структур та широкої громадськості країн перебування, що посприє офіційному визнанню Голодомору 1932–1933 років геноцидом українського народу. Заподіяний московською комуністичною тиранією Голодомор – найбільший штучний голод усіх часів, один із найжахливіших злочинів в історії не те що країни – людства! Українці – найбільший народ, який хотіли знищити у XX столітті, стверджує історик Андрій Козицький. І найбільшою політичною несправедливістю XX століття стала відмова багатьох еліт країн Заходу трактувати злочинну ідеологію нацизму й комунізму однаково. «Нацизм – затаврований. Його політичний вплив дорівнює нулю. А прихильники комуністичних ідей почуваються в сучасному світі цілком комфортно», – наголошує науковець. Хоча добре відомо, що комуністична ідея спричинила насильницьку смерть значно більшої кількості людей, а комунізм і досі не зазнав такого морального осуду, як нацизм...

НОВЕ БАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ТВОРІВ ПРЕЗЕНТУВАЛИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ОПЕРЕТІ УКРАЇНИ

У Національній опереті України вперше презентували концерт української музики «Від серця до серця». Глядачам пропонували насолодитись новим баченням традиційних творів, поєднанням різних стилів і жанрів.

«Програма, яку ми представляємо глядачам, я вважаю, дуже на часі, адже мистецтво здатне підняти настрій, подарувати гарні емоції. Ми зібрали кращі надбання української культури, справжні хіти естради для того, щоб переосмислити їх сьогодні по-новому. Участь у концерті беруть наші талановиті вокалісти, артисти балету та хору, у супроводі оркестру. Захід дуже атмосферний, комфортний і безпечний водночас», – зазначає режисер концерту Максим Добролюбов.

У програмі – пісні Назарія Яремчука, Володимира Івасюка,

Тараса Петриненка, Мирослава Скорика, Платона Майбороди, а також українські народні пісні у сучасних обробках. За словами диригента-постановника, заслуженого діяча мистецтв України Сергія Дідка, лейтмотив концерту – пісня «Коріння» Владислава Толмачова на слова Володимира Вихруща.

«Якщо будемо пам'ятати, хто ми є, яке наше коріння, то матимемо і майбутнє. Ми показуємо зв'язок між минулим і сучасним, починаючи з автентики – бо виконуємо і «Ой на Івана на Купала» в моєму аранжуванні, в обробці Крижанівського, – і через призму народного, через коріння наше рухаємося до сучасності, до популярної естрадної пісні», – наголошує Сергій Дідок.

Він зауважує, що аранжування популярних пісень робили спеціально до концерту «Від серця до серця» і що в оновленій версії твори прозвучали вперше. Так, пісню «Гуцулка

Ксеня» в аранжуванні Богдана Решетілова глядачам представили у джазовому стилі. Народні пісні ансамбль артистів хору теж виконав у сучасному аранжуванні.

«Театр оперети – це творчий вулик, і у цьому концерті нам вдалося консолідувати різні за жанром мелодії різних композиторів. Багато обробок, аранжувань здійснили власними силами. Дуже важливо, що і в такий нелегкий період відбуваються настільки позитивні, теплі, душевні концерти», – говорить хормейстер-постановник, заслужений діяч мистецтв України Ігор Ярошенко.

Нова стилістика популярних українських пісень приємно вразила глядачів. Після завершення концерту публіка перебувала у такому піднесеному настрої, що артисти виконали ще два номери на біс.

Наступний концерт «Від серця до серця» запланований на 18 грудня.

III МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС-ЛАБОРАТОРІЯ ПОСТАНОВОК МОЛОДИМИ РЕЖИСЕРАМИ ВІДБУВСЯ У ТЕАТРИ ОПЕРЕТИ

З 24 по 27 листопада у Національній опереті України проходив фінал III Міжнародного конкурсу-лабораторії постановок молодими режисерами в жанрі оперети/мюзиклу/опери-буф. Це амбітний проєкт, який може відродити в Україні студійний режисерський рух, завдяки якому формуватиметься нове покоління театральних режисерів.

У заключному етапі змагалися чотири конкурсні роботи, що їх відібрали із 20 заявок:

«Позивний Отелло» за В. Шекспіром – інсценізація для трьох акторів, режисерка Ольга Анненко (Київ);

«4'33» – перформативний фарс за Д. Кейджем та А. Алле, режисер Антон Шеремок (Чернігів);

«Шлюбний вексель» Дж. Россіні – опера, режисерка Лада Шиленко (Київ);

«Сковорода – live» – моноопера для 1.5 виконавців та хору, режисер Тимофій Бінюков (Харків).

Протягом чотирьох днів молоді режисери створювали ескізи майбутніх постановок, а в останній день конкурсу-лабораторії представили їх на малих сценах Національної оперети України.

«Це вже третій конкурс-лабораторія, але ще ніколи ми з експертами так довго не сперечались, визначаючи переможця. Відбулись справжні дебати. Серед фіналістів відзначили дві роботи – «4'33» і «Позивний Отелло». Національна оперета України завжди відкрита до пропозицій та творчої співпраці», – наголосив куратор кон-

курсу-лабораторії Максим Добролюбов.

Фіналісти III Міжнародного конкурсу-лабораторії постановок молодими режисерами в жанрі оперети/мюзиклу/опери-буф отримали два майстер-класи від відомих українських режисерів – Максима Голєнка та Оксани Дмитрієвої. Конкурсанти зустрічалися з представниками виробничих цехів театру та обговорювали деталі майбутніх постановок – костюми, перуки, декорації, освітлення тощо.

Під час роботи лабораторії учасники отримали неабиякий досвід, поділилися знаннями та вміннями, завели нові знайомства, одержали рекомендації від експертів і заявили про себе.

«Конкурсні роботи були різних жанрів, дотичні до музичного театру. Ми вдячні учасникам за їхню активність і вдячні Департаменту культури Київської міської державної адміністрації, який вже втретє підтримує конкурс. За молоддю – майбутнє України, тож сподіваємося, що імена фіналістів цього конкурсу стануть дуже відомими уже невдовзі», – зазначила комерційна директорка театру оперети Оксана Когут.

Карантинні умови спричинили зміни у проведенні конкурсу-лабораторії, тож цього року не змогли долучитись учасники з-за кордону, хоча заявки надходили. До того ж було внесено зміни у спосіб перегляду конкурсних робіт. Через неможливість розміщення великої кількості глядачів у залах було прийнято рішення щодо прямої трансляції ескізів. Відео постановок також можна переглянути на інформаційних ресурсах Національної оперети України.

За матеріалами пресслужби Національної оперети України

МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

***

– Як ви гадаєте, ким краще стати нашій донечці – співачкою чи танцівницею?

– Танцівницею! І тільки танцівницею!!!

– А ви бачили, як вона танцює?

– Ні. Але я чув, як вона співає!

***

Співбесіда у відділі кадрів:

– Розкажіть про себе.

– Словами тут не скажеш – я підготувала пісню і танець.

***

Дружина четверту годину поспіль грає на віолончелі. Чоловік, відриваючись від телевізора:

– Ну добре, добре! Куплю тобі чобітки.

***

Альтист вступає до консерваторії. Став під дверима, щоб послухати, як здає його конкурент, і... у голові запаморочилося – звідти неслися ша-

лені пасажи! «Господи, – подумав, – та куди мені до нього!».

Настала і його черга.

Голова комісії:

– Зіграйте, будь ласка, ноту «соль». Зіграв.

– Добре. Ми вас беремо.

– Дякую... – зніяковіло пробурмотів, – але... дозвольте поцікавитися... як так могло трапитися, що ваш вибір упав саме на мене, а не на того... попереднього... віртуоза...

– Та який він віртуоз! П'ятнадцять хвилин шукав ноту «соль».

***

Віолончеліст блискуче зіграв на конкурсі в оркестр Одеської філармонії.

– Як ваше прізвище?

– Іванов.

Здивування.

– А ім'я??

– Іван.

Ще більше здивування.

– А по батькові???

– Мойсеєвич.

– О! Як глибоко закопаний талант!

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ «КИЇВСЬКА КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ» ПРЕДСТАВИВ НОВУ АЙДЕНТИКУ ТА ТРИ НАУКОВІ МУЗЕЙНІ ВИДАННЯ

Робота над проектом «Київська картинна галерея. Оновлення» у співпраці з видавничим домом «Антиквар» тривала понад півроку. Результатом є оновлена візуальна мова установи, а також три наукові видання про колекції одного з найдавніших та найвідоміших музеїв України. Проект реалізовано за підтримки Українського культурного фонду і приурочено до 100-річчя музею, яке святкуватимуть у 2022 році.

Унікальна колекція «Київської картинної галереї» нині налічує понад 14 тисяч одиниць зберігання: живопис, скульптура, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво. Це музейне зібрання вважається одним із кращих та найбільш значущих в Україні.

Оновлення візуальної комунікації «Київської картинної галереї» передбачало не тільки створення нової айдентики, а й розробку нового офіційного сайту музею та створення відповідного відео-контенту про проект для Youtube-каналу. Зокрема, команда проекту створила 2 тизери проекту, 4 тизери до видань, а також 5 відеоінтерв'ю.

Результатом співпраці видавничого дому «Антиквар» та Національного музею «Київська картинна галерея» стало й видання трьох ґрунтовних наукових праць.

Перше з них – оновлений путівник, де відображено зміни, які відбулись у постійній експозиції та у колекції музею, а також результати багаторічної дослідницької роботи його наукових співробітників.

Друге – це тримовний каталог «Іконопис XIII – початку XX століття та давньоруське декоративно-прикладне мистецтво», що вперше за весь час існування музею вийшов окремим виданням.

І третє видання – це «Київські адреси Михайла Врубеля», де представлено місто кінця XIX століття очима найвідомішого художника «Срібного віку».

Позаяк видання були створені у рамках грантового проекту «Київська картинна галерея. Оновлення», їхнє комерційне розповсюдження не передбачалося. Безкоштовні примірники отримали 170 українських музеїв та культурно-мистецьких установ, 100 спеціалізованих бібліотек, 80 вищих навчальних закладів України, а також 339 приватних осіб, які встигли зробити замовлення. PDF-версії створені

рених видань можна буде переглянути на сторінці музею.

НОВА АЙДЕНТИКА

Основною складовою оновлення «Київської картинної галереї» стала зміна її візуальної комунікації.

«Нам, як ініціаторам проекту, було надзвичайно важливо залучити нову візуальну комунікацію музею. Оновлення його бренд-стилю, на наш погляд, було як ніколи важливим, оскільки у 2017 році музей повернувся до своєї історичної назви «Київська картинна галерея», – зазначила директорка видавничого дому «Антиквар» Ганна Шерман.

Нову дизайн-систему музею було презентовано 21 вересня 2020 року. Над її створенням працювали креативний продюсер, куратор Музею сучасного мистецтва Одеси Андрій Сігунцов та діджитал-продюсер Андрій Павлов. Оновлений брендінг музею мав поєднати чітку модерну й упізнану візуальну складову зі збереженням традиції музею.

Генеральний директор Національного музею «Київська картинна галерея» Юрій Вакулєнко зауважив: «Ми дбайливо ставимося до історії галереї, тому намагались уникнути кардинальних та небережних дій, аби не порушити вже встановлений баланс. Але водночас розуміли: якщо музей не розвиває свої технології й не відповідає запитам сучасності, він перетворюється на сховище. Тому ми дуже хотіли, аби айдентика, серед іншого, стала «невіддільною шкірою», яка укріплюватиме та підсилуватиме існуючий порядок».

Відтак команда створила новий логотип з використанням спеціально розробленого для музею фірмового шрифту та інтегруванням найвідоміших полотен з колекції музею.

«Ми відштовхнулися від того, що в попередньому логотипі було використано роботу Володимира

Маковського «Дівчина-українка», і вирішили не обмежуватись одним твором. Тому використали й інші всесвітньовідомі полотна з колекції. Вони легко інтегруються в будь-який текст і стають ніби його розділовими знаками, заповнюючи собою весь вільний простір», – пояснив розробник айдентики, діджитал-продюсер Андрій Павлов.

НОВИЙ ПУТІВНИК НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ «КИЇВСЬКА КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ»

Новий путівник підсумував тривале й детальне дослідження колекції групою авторів, провідних наукових співробітників музею: Наталією Агеевою, Галиною Алавердовою, Оленою Боримською, Аллою Ілінг, Мар'яною Кружковою, Катериною Ладиженською. Упорядником видання став генеральний директор музею Юрій Вакулєнко.

Путівник знайомить читачів із головними творами найвидатніших майстрів із зібрання музею, а також з історією цього закладу, зокрема – загальними процесами, пов'язаними з його реорганізацією. Як і постійна експозиція «Київської картинної галереї», путівник структурований за історично-хронологічним принципом. Це дає змогу читачам і відвідувачам музею логічно простежити основні етапи становлення і розвитку мистецтва різних періодів – від давньоруського іконопису до сьогодення.

Як зауважують автори путівника, першу експозицію музею, відкритого 12 листопада 1922 року, становили близько 200 творів. Переважно це були предмети мистецтва, націоналізовані радянською владою після громадянської війни й зібрані у спеціальний музейний фонд. Його основою стала приватна колекція відомих промисловців та меценатів Терещенків, які

понад чверть століття збирали не лише картини вітчизняних та іноземних художників, а й мистецькі твори з порцеляни, бронзи, срібла. Приватне зібрання Терещенків ще з XIX ст. було доступне для вільного відвідування київської публіки.

Найповніше в колекції музею представлене мистецтво середини XIX – початку XX століття: твори передвижників, академістів, символістів тощо. Самобутність збірки та особливості творчого почерку кожного з майстрів відображають монографічні колекції В. Боровиковського, В. Тропініна, І. Айвазовського, М. Ге, В. Перова, І. Шишкіна, М. Врубеля, М. Нестерова, В. Поленова, І. Рєпіна, В. Верещагіна, М. Антокольського. Важливими є твори В. Васнецова, П. Клодта, І. Крамського, А. Куїнджі, І. Левітана, В. Маковського, Х. Платонова, В. Поленова, К. Савицького, О. Саврасова, Г. Семирадського, К. Трутовського, М. Ярошенка та інших.

У 1934 році Картинна галерея входить до складу єдиного Державного музею, але майже через рік знову стає самостійним закладом, який отримав назву «Київський державний музей російського мистецтва». Надалі його збори поповнювалися за рахунок нових приватних колекцій, що їх передавали у дар, а також роботами з інших галерей і музеїв Києва.

Дуже вагомим надходженням, як зазначила на презентації путівника заступниця генерального директора з наукової роботи Катерина Ладиженська, були 300 творів живопису й графіки кінця XIX – початку XX століття, передані музею за заповітом відомого київського педіатра Давида Сигалова у 1986 році.

«Саме з колекції Давида Лазаревича Сигалова походять твори К. Сомова, Б. Кустодієва, З. Серебрякової, М. Сар'яна, П. Кузнецова, Б. Григор'єва, С. Судейкіна, Н. Сапунова, які нині експонуються у Галереї. Вони суттєво підвищили не тільки якість експозиції, а й рівень зібрання в цілому, оскільки роботами деяких з цих авторів музей узагалі до цього не володів. Кожні п'ять років ми намагаємось організувати окремі виставки творів з колекції Сигалова, до яких раніше видали два невеличкі каталоги, щоправда – без ілюстрацій», – зауважила Катерина Ладиженська.

Окрім творів постійної експозиції у путівнику широко представлене мистецтво радянського періоду. Ця збірка, як і переважна частина інших експонатів, здебільшого вимушено зберігається у запасниках і експонується лише час від часу на тематичних виставках.

«КИЇВСЬКІ АДРЕСИ МИХАЙЛА ВРУБЕЛЯ»

Музей володіє великою колекцією творів Михайла Врубеля – одного з найвідоміших художників «Срібного віку», який іноді називають «епохою Врубеля». Це музейне зібрання налічує 185 творів живопису, графіки, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва. Воно вирізняється жанровим розмаїттям: пейзажі, портрети, натюрморти, ескізи монументальних розписів тощо. Досить назвати загальновідомі твори – «Дівчинка на тлі перського килима», «Східна казка», ескізи до стінопису Володимирського собору на тему «Надгробного плачу» і «Воскресіння».

Більша частина колекції (171 робота) – це рисунки та акварелі, що через велику чутливість до світла здебільшого перебувають у запасниках музею. Цей розділ колекції має величезну цінність для дослідників творчості Михайла Врубеля, істориків, краєзнавців.

У виданні, авторами якого стали Наталія Агеева та Ольга Друг, представлено ескізи нереалізованих настінних малювань Володимирського собору, портрети відомих киян, зокрема А. В. та Е. Л. Прахових і письменника І. Ясинського, та пейзажні замальовки київської Куренівки, Лук'янівки, місцевості Кинь-Грусть.

Ольга Друг наголосила, що кожна фотографія, кожна робота Михайла Врубеля, що увійшли до книжки, прив'язані до конкретної адреси в Києві, що дозволяє глибше зануритись у атмосферу столиці того часу.

«Якщо ми візьмемо цю книжку і вирушимо вулицями міста, то повернемося в ту атмосферу кінця XIX століття, коли Михайло Врубель приїхав до Києва. Місто було ще тільки на порозі будівельного буму і зустріло художника розлогими мальовничими садибами. Доволі невисокі будівлі потопали в розкішних садах. Романтична атмосфера цієї місцевості разом з відвідуванням старовинних пам'яток, Софійського собору та Михайлівського Золотоверхого монастиря, розписами яких він надихався, робота в Кирилівській церкві не могли не вплинути на живу уяву художника. І мені здається, сучасній людині буде дуже цікаво заглибитись у той неповторний образ міста періоду Врубеля», – зазначила Ольга Друг.

«ІКОНОПИС XIII – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА ДАВНЬОРУСЬКЕ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО»

УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПОРТУГАЛІЮ

У Музеї гетьманства триває виставка «Зелена Португалія» молодої художниці Анни Чурюкіної

«Рік тому побувала на Азорських островах, у чудовому парку Понта-Дельгада, – згадує Анна. – Була захоплена неймовірною красою дерев та інших рослин. Вони дивують і надихають.»

Справжньою видавничою перлиною проекту і водночас одним із найгрунтовніших та найбільш повних наукових видань музею за останні роки став каталог «Іконопис XIII – початку XX століття та давньоруське декоративно-прикладне мистецтво». Уперше в історії музею працю про цей розділ його колекції видано окремим каталогом. Робота над ним тривала понад 10 років. У каталозі детально описано кожну з пам'яток – із тлумаченням сюжету, аналізом стилістичних особливостей, викладенням основних версій щодо місця походження, посиланнями на відповідну літературу, – а також відображено історію формування цього розділу музейної колекції та простежено етапи його вивчення.

Незважаючи на відносно невеликий обсяг колекції, чимало пам'яток мають неабияку історичну та художню цінність. Аналогів цих експонатів немає у зарубіжних зібраннях, вони вирізняються цікавими іконографічними деталями та своєрідними прийомами письма. Зокрема, це ікони, що їх відносять до періоду Середньої Русі: «Деїсус. Празники» та «Деїсус тричастинний», «Страшний суд», «Чудо Георгія про змія», дві ікони з так званого «Каргопольського» чину – «Тамна вечеря» й «Усікновення глави Іоанна Предтечі», «Царські врата зі стовпчиками та сінню» (перша третина або перша половина XVI століття) та багато інших. Окрім ікон, велику цінність становлять зразки церковного шитва і твори дрібної пластики: енколпіони (складані нагрудні хрестики давньокняжої доби), натільні хрестики та образки.

Засадничими для створення каталогу стали багаторічні дослідження колишнього провідного наукового співробітника (працював у музеї до 2010 року) Сергія Левченка. Цей дослідник був одним із перших, хто зробив детальний опис предметів дрібної пластики з музейного зібрання. Деякі з них виконані у складній і коштовній техніці перегородчастої емалі. Особливу цінність має стулка хреста-енколпіона XII – початку XIII століття, знайдена у 1897 році в селі Мотовилівка Київської губернії. Цей виріб з мідного сплаву, прикрашений мініатюрними зображеннями п'яти чоловічих і жіночих облич, належить до небагатьох виняткових за своїми мистецькими характеристиками давньоруських енколпіонів, що дійшли до нашого часу. Загалом у фондах музею нині зберігається 16 предметів давньоруської дрібної пластики XI–XIII століть.

Каталог видано трьома мовами. Він буде цінним джерелом для вітчизняних вузькопрофільних фахівців і для іноземних мистецтвознавців, адже, окрім іконографічної інформації, книжка містить відомості про теперішній стан експонатів і детальну історію реставраційних робіт, яких вони зазнали.

Скільки яскравих фарб, сонця! Вражає вже сама незвичайна форма дерев. З цього саду відкривається краєвид на місто, оскільки парк розташований високо в горах. Стежка веде до головної принади цього парку, де розкинувся цілий килим із квітів.

Також мене вразив незвичайний пейзаж на Азорських островах: два озера, розташовані у кратері вулкана. У цих озерах віддзеркалюються хмаринки, а довкола підносяться вулканічні скелі. Поряд із ними – буйна рослинність, соковита і яскрава трава, ліс. Цей пейзаж мене здивував і наповнив відчуттям радості.

Ранок на Азорах – особливий. Кризь густі дерева та куці пробиваються ласкаві промінчики світла. Усе навкруги зазнає перетворення: ти ніби потрапляєш до чарівного світу».

На відкриття виставки завітали шанувальники творчості художниці, відбувся невеликий концерт за участю поетів та виконавців Євгена Василенка, Світлани Мудрак, Валентини Купцової та Ігоря Скубака.

Як зазначила мистецтвознавець Катерина Тарчевська, полотно художниці представляють її улюблений жанр – пейзаж. Анна Чурюкіна малювала кра-

евиди не тільки Азорських островів, а й континентальної Португалії та острова Мадейра. Неповторна природа та живопис художниці склали єдине

ціле. Живописний стиль Анни Чурюкіної – це самобутній сплав імпресіонізму та постімпресіонізму, насичений і виразний колорит. Енергійні, яскраві кольори відображають характер цих островів з їхньою пишною рослинністю, екзотичними квітами, вулканічними горами, чистими озерами і постійним літом.

Багатство природи, її великі й фактурні форми, втілені у пейзажах Анни Чурюкіної, напрочуд живі – у них відчувається життєва сила, сонячне світло і буяння краси, адже художниця передає нам своє щире захоплення дивовижним природним розмаїттям і його гармонійністю...

Анна Чурюкіна закінчила Київський національний університет культури та мистецтв, вона член Спільниці молодих художників України. Її персональні виставки відбувалися у Києві та Запоріжжі. Анна Чурюкіна брала участь у виставках і конкурсах в Україні, Німеччині, Швейцарії, Туреччині, Латвії, Болгарії, Росії, долучилася до проекту Кейдіс Брайтц у «Пінчукартцентрі». Художниця працює у стилі експресіонізму та імпресіонізму, її палітра яскрава і позитивна. Здебільшого мисткиня використовує олійні фарби. Анна Чурюкіна малює пейзажі на плетерах, а потім допрацьовує їх у майстерні. Крім цього, створює портрети, настінні малювання. В її активі – понад 150 робіт.

ІДЕАЛЬНИЙ СВІТ ВІРИ ЦЕПКОВОЇ

Художниця Віра ЦЕПКОВА біля інсталяції «Океан»

Музейно-виставковий центр сучасного мистецтва Музею історії Києва представив виставку молодої київської мисткині Віри Цепкової «Де ніхто з нас не був – ідеальні світи: Ланай».

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

Зрозуміло, що ідеальний світ існує лише у нашій уяві. А ось художниця Віра Цепкова, усвідомлюючи недосконалість

світобудови у своїй творчості, створює реальну картину довшеного і бездоганного світу.

«У Віри все красиво, гармонійно й ідеально: у сім'ї, мистецтві, у спілкуванні з друзями, – підкреслила на відкритті виставки Тетяна Костенко, перша заступниця генерального директора музею. – Отож і роботи – яскраві, життєрадісні, надихаючі. Особливо це важливо у цей коронавірусний період».

Художницю надихнув на творчість один із островів Гавайського архіпелагу – Ланай. «Натхнення до мене прийшло, коли чекала другу донечку, – розповідає Віра Цепкова. – Дуже хотілося створювати щось красиве, яскраве, екзотичне. А головне – донести ту красу до інших». Так народжувалися роботи «Кактуси», «Кедрові сосни», «Гібіскус», «Геліконія» (екзотична квітка), «Узбережжя»...

Абстрактний експресіонізм, що звільняє від будь-якого контролю над інтелектом та від принципів логіки, дає художниці змогу виражати свої ідеї в абсолютно хаотичних, нефігуративних формах. Особливістю творів Віри Цепкової є вільне та автономне нанесення фарб на полотно, що відбувається виключно під впливом емоцій.

«Узбережжя»

За допомогою фарб і мастихіна художниця передає красу й відтінки природи по-своєму: легко, сміливо, ненав'язливо. Дивлячись на її полотна, мимоволі замислюєшся, що краса навколо нас справді здатна врятувати світ. Сміливі мазки яскравих кольорів – як самовираження, як спосіб перенести свої думки і почуття на полотно, – так можна охарактеризувати її творчість. Віра Цепкова не має спеціальної художньої освіти, за фахом вона економістка-міжнародниця та перекладачка з німецької і французької мов. Просто свого часу знайшла себе в мистецтві, й уже іншого шля-

ху не уявляє. До цього Віра Цепкова брала участь у колективних виставках за кордоном, мала дві персональні виставки у Києві.

«Я рада, що мала честь відкрити Віру Цепкову для французів. Цього літа до десятиріччя “Замку мистецтв” у Нормандії ми презентували роботи цікавої української художниці. Сподіваємося й віримо, що наступного літа вона проведе у нас цикл майстер-класів», – повідомила телефоном Олена Внуковська, директорка Української міжнародної школи в Парижі.

На виставці представлено 22 роботи.

ЮРІЙ ПОТАПЕНКО: «КОЖНА РОЛЬ – НОВИЙ ВИКЛИК!»

Актор Юрій Потапенко вже майже тридцять років служить у Київському національному академічному Молодому театрі. За цей час зіграв близько 70 ролей. Ще – численні роботи в кіно, інших театрах.

Цього року він відзначив свій ювілей. А зовсім нещодавно його творчий арсенал поповнився роллю Єремеева у виставі «Момент» за оповіданнями Володимира Винниченка. Сьогодні пан Юрій – наш гість.

– Ви вже давно знайомі з творчістю Володимира Винниченка?

– Ще багато років тому в нашому театрі Олександр Дзекун ставив виставу «Духів день» за творами Володимира Винниченка та кількох інших авторів. Я грав у цій виставі. А доторкнувся безпосередньо до творчості цього письменника вдалося лише тепер. Коли художній керівник нашого театру Андрій Білоус прочитав інсценізацію Володимира Кудлінського, то сказав, що я підхожу на роль Єремеева.

Зізнаюся, репетиційний процес був складним. Нас зупиняли багато разів. Через карантин довго не могли запустити виставу. Все це зайняло майже дев'ять місяців, хоча самих репетицій було мало, знову ж таки через карантинні обмеження. Але репетиції були цікаві. Для мене цей матеріал більш знайомий і зрозумілий, а колегам по сцені було складніше.

– Чи є Ви адвокатом свого персонажа?

– Звичайно, по-іншому просто не можна грати. Такі люди, як Єремеев, під час революції знищили 90 відсотків моєї родини, тому ставлення до нього як до людини зрозуміле. Але як персонажа я його розумію. З його боку це помста за ті 9 років, що він провів на каторзі. «Я нічого не хочу робити, але в мене є сила, хитрість і розум. Тому мені всі повинні підкорятися, а кому це не подобається, того я вбиваю», – така позиція Єремеева. У нього руки по лікті у крові, вбити людину для нього – буденна справа. Він живе заради себе, заради своєї егоїстичної мрії бути головним. Неважливо – де і як, але головним.

– Будь ласка, кілька слів про Ваших партнерів по сцені.

– Ернест Ощипок, Поліна Снісаренко, Віталій Бобух і Сергій Пономаренко – хороші партнери, талановиті та працьовиті актори. Як я вже говорив, матеріал складний, тому потрібно постійно до-

помагати один одному. На сцені немає старших чи молодших, усі ми немов в одній упряжці. Також хотів би зазначити, що всі персонажі у виставі існують абсурдно, жодної побутової логіки в них просто немає.

Виставу граємо рідко. Ще не знаємо, який з двох акторських складів гратиме наступного разу. Стосовно мого персонажа, основна робота ще попереду. Цей процес триватиме принаймні до десятого показу вистави.

– Що передувало Вашому вибору акторського ремесла?

– Під час навчання у школі брав участь у КВК. Як режисер, поставив виставу «Попелюшка» і зіграв у ній роль солдата, який подає тувельку головній героїні. Коли влітку відпочивав у бабусі в селі, разом із друзями зробив ляльковий театр. Сам змайстрував сцену, що відкривалася і закривалася, придумав, як зробити світло.

Минули роки. Я працював будівельником на Кримській АЕС. Приїхав у гості до мами в Київ. Якось ішов Хрещатиком, захотілося випити кави. Випадково зупинився біля дверей із написом «Київський театральний інститут». Було відчуття, що мені сюди треба.

Зайшов до приймальної комісії і запитав, що потрібно, аби вступити до цього вишу. А Юлія Ткаченко, нині вже покійна, спитала в мене: «Де ви зараз мешкаєте?». Відповідаю, що в Криму. А до кінця подачі документів і першого відбіркового туру залишалося 5 днів. «Якщо встигнете за п'ять днів з'їздити у Крим і привезти документи, то ви наш студент. Тільки вивчіть репертуар», – сказала Юлія Семенівна.

Репертуар вчив у поїзді. Зізнаюся, що це було дуже непросто. У потязі їхали діти у піонерській табір. Отож, монолог Сави Чалого, уривок з «Тараса Бульби», пісню «Ніч яка місячна» та вірші я вчив у тамбурі.

Для мене Юлія Семенівна була театральною мамою, була зі мною суворою. Вдячний їй, що дала можливість спробувати себе у цій професії. На все Божа воля. Людина може йти куди завгодно, але прийде туди, куди веде її доля.

Ще до того, як став студентом, почав зніматися в кіно. На кіностудії все було незвичайним. Грав у стрічці «Козаки йдуть». Важив тоді 98 кг (зараз – 73). Коли сідав на коня у повних обладунках, то він аж присідав. До закінчення навчання я вже мав чотири чи п'ять робіт у кіно. Міг захищатися і як театральний актор, і як кіноактор. Обрав театр. Моїми дипломними роботами були «Продавець дощу», де я грав Ноя, а у виставі «Фігаро» – Бартоло.

– Після закінчення навчання Ви відразу потрапили до групи Молодого театру?

– Спочатку працював як студійний актор на Кіностудії імені Олександра Довженка. Але у штат так і не потрапив. Потім півроку працював у Київському театрі юного глядача, після цього знову знімався.

У цей час головний режисер Молодого (тоді – Молодіжного) театру Віктор Шулаков ставив «Ревізора». Мене запросили

на зустріч із ним, і він запропонував роль Хлестакова. За те, що я пов'язав свою долю з цим театром, я вдячний акторам Валерію Легіну та Сергію Кучеренку, а також режисерві Володимирі Оглобліну.

На малій сцені театру відбувалася здача великого шматка вистави, на якій була присутня вся художня рада театру. Там був монолог, коли моему персонажу дають хабарі. Що робити далі? І після закінчення монологу я став «купатися» в цих грошах. Творча знахідка сподобалася. Після цього зі мною підписали контракт.

Дорогою для мене стала роль Скворцова у виставі «Шельменко-денщик». У цей час наш театр поїхав на гастролі до Мінська. Я залишився в Києві, бо ще не був повністю задіяний у репертуарі. Нам сказали: «Хто не поїхав, той випускає «Шельменка»».

Поряд грали чудові партнери. Була цікава творча знахідка: коли казали слово «Прісінька», мій герой неприємно. Ігор Щербак, який грав Шельменка, міг пожартувати – несподівано говорив «Прісінька», і я, звісно ж, «неприємно». Це виходило смішно. «Шельменко-денщик» був абсолютно акторською виставою, ми грали у своє задоволення. Зігра-

ли її багато разів, на виїздах, по селах, де тільки з нею не побували.

Після «Шельменка» зіграв багато комедійних ролей. Потім режисер Олександр Дзекун запропонував мені роль Проня у виставі «Духів день». Вистава складна. Там є ситуація, коли головний герой, роль якого грав Дмитро Тубальцев, убиває мого персонажа. Головний герой чекає свою кохану, а мій герой приходить з того світу і починає його закопувати, говорячи при цьому: «Це я вбив твою тітку, а їй сказав, що це зробив ти». Дуже складний матеріал, надзвичайно цікава робота. Після цієї вистави скінчилася моя комедійність. Відтоді пішли зовсім інші роботи.

Незадовго до початку карантину випустили виставу «Саломея» за Оскаром Вайльдом. Режисер Володимир Борисюк звів декілька персонажів в один – це два євреї, які сперечаються. Теж досить складна вистава, багато пластики.

Доводиться грати на трьох різних сценах. Різниця завжди є. Вона – у посилі. Виходиш – і розумієш, скільки на тебе дивиться глядачів. На малій сцені треба все мінімізувати. Для молоді це хороша школа – грати в різних іпостасях. Мікросцену відкривали виставою «В чом чую, тьотя?!». Вистава лубкова, з ляльками. Вона чіпляла людей за душу. Була гарно зроблена по відчуттю.

– Як змінився театр після того, як директором-художнім керівником став Андрій Білоус?

– Театр завжди змінюється. З приходом Андрія Федоровича набагато розширився репертуар, стало більше цікавих вистав. Він узяв багато молоді – по суті, створив новий колектив. На ньому лежить велика відповідальність. Він докладає великих зусиль, аби театр існував і розвивався, мав своє обличчя. Завдяки Білоусу театр отримав статус національного.

Театр працює переважно для молоді. Але випускаємо і класичні твори. Одна з останніх таких вистав – «Шинель». Головний герой, роль якого виконував Станіслав Боклан, а тепер – Борис Орлов, багато говорить. Але переважно це музична вистава.

В Андрія Федоровича, на мою думку, асоціативний погляд на життя. Ми всі бачимо, куди рухається театр. У кожного актора є робота. У нас зробили ремонт, маємо чисті гримерки. Все зроблено для того, щоб актор мав змогу відпочити, коли є можливість і час.

Коли я був молодим, то доводилося грати по 32 вистави на місяць, ще й виїзди. Зранку грає-

мо казочку, а ввечері їдемо в село грати «Шельменка». Зараз роботи менше, але вона більш об'ємна. У таких акторів, як Ярослав Гаврилюк, Валерій Шептекита, Валерій Легін, Ярослав Чорненко, дуже велика відповідальність. Ми старші й не можемо вийти на сцену неготовими. Це був би дуже поганий приклад для молоді, таке допустити неможливо. Тепер доводиться готуватися більше, ніж раніше. Ти маєш показати своє обличчя. Але є режисер, який може тебе повернути в інший бік. Тоді ти йдеш і без будь-яких коментарів працюєш.

– Паралельно з Молодим театром більше двадцяти років Ви грали у Київському драматичному театрі «Браво».

– З особливою теплотою і ніжністю згадую цей театр. Він мені дуже багато дав. Працював разом з Валерієм Сівачем, Миколою Олійником, Віктором Шестаковим, Сергієм Солодовим, Ксенією Соколовою, Анатолієм Пнатюком, художнім керівником цього театру Любов'ю Титаренко та багатьма іншими чудовими акторами.

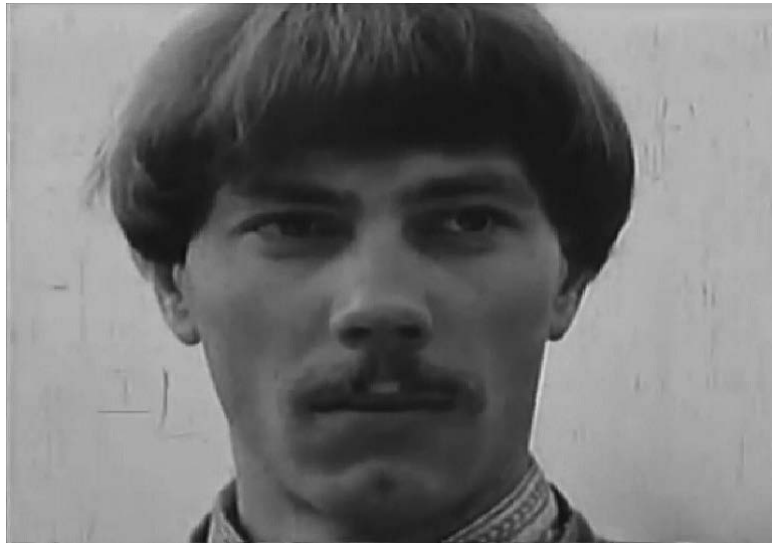
Уперше мене запросив Володимир Судьїн зіграти солдата у виставі «Чарівні черевички». Це була дуже весела вистава. Загалом, зіграв тут багато ролей. Спочатку важко грати відразу у двох театрах. А потім звикаєш.

Свого часу ставив виставу «Острів скарбів». А у «Браво» знову зміг себе спробувати як режисер. Любов Вікторівна ставила якусь виставу. Ми розговорилися, я прокоментував. Вона сказала: «На тобі п'єсу, бери і став». Це була п'єса Марка Камолетті «Ох вже ця Анна», яка в театрі отримала назву «Метелики, що токують». Коли чудовий актор Олег Коваленко не зміг грати роль головного героя, то її став грати я.

Потім поставив «Ризик», інші вистави. В одних грав, в інших – ні. Вдячний за таку довіру художньому керівнику театру. Тепер би, звичайно, багато що переробив.

Також запам'яталася вистава «Вовк в овечій шкірі». Ставив лубкову варіацію. Відразу сказав, що це моя подяка за науку Віктору Шулакову. До речі, у виставі «Вовк в овечій шкірі» вперше за історію театру «Браво» частина героїв заговорила українською мовою. А пізніше я поставив тут українську класику – «Сто тисяч» Івана Карпенка-Карого.

Останньою моєю режисерською роботою у театрі «Браво» була вистава «Ласкаво просимо до раю» за п'єсою Вербера. На один з її показів приїхав мій товариш зі США, який поставив цю виставу в одному з маленьких американських театрів. Він зізнався, що так, як я, поставити б не зміг. Матеріал складний, а я поставив виставу як комедію.

Прибрав усе, що стосувалося релігії. Адже є віра і є релігія, а це різні речі.

– Напевно, знаковою для Вас і для театру «Браво» стала вистава «Памела»?

– Складно говорити про цю виставу, адже у нас нині часи Памели. Криза вдарила по всім. Кожна людина стає такою, якою вона є внутрішньо. У когось весь негатив виходить назовні. А якщо в людині є любов до ближнього, то вона пробує робити щось добре іншим, а не тільки собі рідненькій.

Режисер Володимир Завальнюк вибудовував виставу про ненав'язливе добро, яке людина несе своїми діями, своїм прикладом. Я грав у виставі ролі Бреда і Соло.

Зізнаюся, що набагато складніше було грати Бреда. Я грав його «з коліс». Актор не зміг приїхати на виставу. Це було якраз після смерті сина Любові Титаренко. Вона сказала: «Треба грати, я не можу не грати цю виставу». Попросила зіграти і мене, хоча до початку вистави лишилося всього чотири години. Вона дала мені текст. Було дуже складно. У роботі мені допомогло те, що до цього я грав у ще одній виставі Володимира Борисюка, а той герой був чимось подібний з Бредом. Йому потрібно було викручуватися з будь-яких обставин, аби прогнати себе і сім'ю. Там також була показана внутрішня криза героя.

Мізансцени мені були добре відомі, бо не раз бачив виставу як глядач. Так само, як і в кіно, запам'ятовував текст сторінка-

ми. Зіграли першу виставу. Любов Вікторівна попросила мене грати і далі. Мені здавалося, що попередній актор грав Бреда трохи сухо, показував його жорстким. А насправді Бред дещо інший.

Трапилася біда – помер актор Олександр Фуртас, який грав Соло. Не хотіли закривати цю виставу, прагнули продовжити її життя. Люди хотіли й далі її дивитися, бо це вистава про духовність, про любов. Роль Соло короткий час грав Володимир Завальнюк. А потім – я.

Від початку була важко перелаштовуватися. Думаю, що в мене вийшло. Якщо Бред прагнув наполягти на своєму, то Соло змирився. У цьому їхня різниця.

У цей самий час вистава «Памела» йшла і в Молодому театрі. Головну роль там виконувала Тетяна Стебловська. Це різні вистави. Але обидві просякнуті добротою і душевною теплотою.

– Також маєте досвід роботи у Київській академічній майстерні театрального мистецтва «Сузір'я»...

– Моя дружина Ірина Гочашвілі раніше поставила вистави «Бременські музиканти» і «Сон смішної людини». А тут потрібно було робити дипломну виставу. Вона давно виношувала ідею поставити Бертольда Брехта. Ми звернулися до художнього керівника «Сузір'я» Олексія Кужельного. Він з радістю пішов нам назустріч. Дали можливість проводити репетиції. А після того, як Олексій Павлович передивився вже готову виставу, він поставив її у репертуар.

Вистава «Крик під льодом» створена за мотивами п'єси «Страх і відчай в третій імперії». Часу на репетиції було небагато. Продовжуємо над нею працювати. Я здійснював у виставі пластичне рішення. Будемо його трохи змінювати. Йдуть перемовини про участь цієї вистави в одному з фестивалів. Але як складеться – поки що не знаю. Хочу подякувати всім акторам, задіяним у цій виставі. Відчувалося, що це їм цікаво, це їм потрібно, це їхнє життя.

Дехто говорить: «Я стомився грати». Це все неправда. Так, стомлюєшся, буваєш дуже виснажений. Доводилося за один день зніматися у трьох картинах, а ввечері ще й грати у виставі. Зрозуміло, що в такі дні не легко. Але це наше життя. Інакше ми не можемо.

– Яке місце у Вашому житті займає кіно?

– Буває, ти живеш з людиною в одному місті, працюєш в суцільному театрі, а не бачишся роками. А саме на знімальному майданчику можна побачитися. Багато з того, що не можу використати у театрі, використовую в кіно.

Завдяки кіно люди тебе пізнають. Це хороша фінансова підтримка. Не можу сказати, що для мене дорожче – кіно чи театр, кожен вид мистецтва цінний по-своєму. Також не можу назвати свої кращі роботи. Можливо, вони в мене ще попереду.

Важливими для себе вважаю стрічку «Це ми, Господи» та серіал «Пастка». У таких фільмах дуже цікаво працювати. Це не просто ти прийшов у кадр, подивився і зіграв. У таких картинах віддаєш частину своєї душі. Також запам'ятався фільм «Київ – місто моє», присвячений митцям, які жили і творили у столиці.

Люблю працювати з Анатолієм Матешком. Це прекрасний режисер, у нас взаємна довіра. Буває, що щось придумуємо разом. Достатньо одного помаху руки режисера Ярослава Ластовецького, і ти вже розумієш, що він від тебе хоче.

У кіно дуже важливий акторський ансамбль. Можуть бути прекрасні актори, але якщо вони не підходять один до одного, то «кіно не буде».

– Однією з Ваших ранніх робіт у кіно була «Кайдашева сім'я» за творами Івана Нечуя-Левицького.

– Роль Ониська свого часу стала для мене знаковою. Якщо подивитися на мою фільмографію, то можна побачити, що це єдина комедія. Якщо у театрі було багато комедій, то в кіно навпаки. Спочатку пробувався у цьому фільмі на Лавріна, але після моїх проб уся трупа просто «лягла» від сміху. Після цього мене призначили на роль сіль-

ського писаря Ониська. Невідомо чому, але у більшості постановок цей цікавий образ чомусь викидають. Під час зйомок була можливість спілкуватися з Богданом Ступкою, який грав Кайдаша. Ми потоваришували.

– Також Ви грали у міні-серіалі «Сад Гетсиманський» за творами Івана Багряного.

– Зйомки були досить складні. Фінансування не вистачало. Не було костюмів. Ми багато чого самі придумували. Я грав енкаведиста. А перед зйомками зламав великий палець на нозі. Якщо уважно придивитися, то у картині один чобіт у мене сорок четвертого розміру, а інший – сорок шостого. Це трапилося перед складною сценою, де я мав танцювати.

З актором Валерієм Неведовим у кадрі ми багато п'ємо склянками воду. Невідомо скільки вже було дублів. І тут режисер Ростислав Синько говорить: «Хто їм налив горілки?». Стояла неймовірна спека, і ми вже були п'яні від води.

Найстрашніше – коли знімали у Лук'янівському СІЗО. Нам відкрили підвали. Ти в них заходиш і відчуваєш запах крові. Це дуже страшно. На душі стає моторошно. Хоча в камерах зробили ремонт, але таке відчуття, що вони лишилися ті самі. Там люди помирили в муках...

Якби цей фільм трохи підмонтувати, зробити під сучасність, то було б хороше кіно.

Наразі починаю роботу в одному цікавому проєкті (що це за проєкт – нехай поки що залишиться таємницею). Швидше за все, працюватиму в ньому як режисер.

– Займалися викладацькою діяльністю?

– Трохи більше десяти років викладав на кафедрі режисури анімації Національного університету театру, кіно і телебачення ім. Івана Карпенка-Карого. Приємно дізнаватися, що твої колишні вихованці беруть участь у престижних конкурсах і фестивалях, виборюють там нагороди. А ще радію, що практично всі вони зараз працюють у мистецтві.

– Що б Ви хотіли сказати на завершення нашої розмови?

– Після початку пандемії світ змінився. Змінилося відчуття людей. А попереду нас ще очікують великі зміни. Хочу, щоб усе, що несе агресію, несе приниження, померло раз і назавжди.

Хочу побажати всім здоров'я. Щоб був щасливий мій син і багато українських дітей. Щоб у них вже не було потреби брати зброю і захищати рідну землю. Щоб ніяка гидота не лізла і не розказувала, як нам жити. Аби більше людей ходили у театр. Це всім нам так необхідно.

ЗУСТРІЧІ У МАЙСТЕРНІ ХУДОЖНИКА

Прогулюючись тихими вуличками Полтави (це було ще до пандемії коронавірусу), я залюбки заходив до майстерні заслуженого художника України Івана Новобранця і потрапляв у особливий простір.

Звідусіль на мене дивилися картини майстра: «Прощення гріхів» з Ісусом і Марією Магдалиною, «Лист до Мотрі Кочубеївни» з Мазепою, «Дума про козака» та інші. До його картин, написаних у народних традиціях, я був небайдужий, і Іван Якович охоче розповідав про них. Розповіді відкривали не лише особливий художній світ, а й специфічне його осягнення. Світ цей не вміщується в рамках картини, він виходить із неї, захоплює інші світи, й вони вибудовуються у цілісну світоглядну систему. Гадаю, що думки художника цікаві не лише для мене, і зі згоди Івана Яковича пропоную їх широкому загалу.

«ЛИСТ ДО МОТРИ КОЧУБЕЇВНИ»

«Тут потрібно було передати трагедію, – пояснив художник. – Історія кохання Мотрі й гетьмана сумна. Тому в картині все підпорядковано цьому настрою: знизу йде чорна доріжка, дія відбувається вночі, на небі старий місяць – Мазепа ж уже не молодим був. Це не реальна зустріч закоханих, це їхня мрія. Мазепа думає про Мотрю, прагне її й неначе летить до неї, простягаючи назустріч руки, а вона думкою лине до нього. Тому, бачите, вони не йдуть, а лише торкаються землі, неначе летять. Ліворуч – церква, Мазепа багато храмів збудував, праворуч – кінь. Низ обрамляють жовті квіти – розлучники (так моя мама їх називала). Я намалював, як малювали народні художники. Вони зображали не те, що бачили, а те, що уявляли. Народний художник пише, як йому підказує природа, як усе в природі живе: соловей співає, пташка будує гніздо – хто їх учив? У народній картині потрібна носталгія. (Іван Якович саме так вимовляє – «носталгія», без м'якого знака, і слово звучить на диво привабливо, – В. Г.). Носталгія ж не зовні, а в душі. Так і потрібно малювати. Ви бачили картину Самокиша «Бій Максима Кривоноса»? Рот розкритий, Максим кричить і шаблюкою рубає. Тут усе назовні. А в народній картині не людина кричить, такого ви не побачите, а кричить її душа. У мене є народна ікона «Свята Варвара». Свята стоїть з чашею крові, своєї крові – її ж катували, щоб віри зреклася. А страждання на обличчі не видно. Бо в неї навіть радість духовна від моральної перемоги. Професійний художник

Іван Новобранець під час роботи над картиною «Ой летіли дикі гуси». 1977 р.

зобразив би на обличчі біль: її же боляче. Він показав би все реалістично, а народний художник подає образ поетично. Взагалі, там, де немає поезії, немає й мистецтва».

Іван Якович на хвилину замовк, замислився, а потім сказав, що, може, останній вислів не йому належить, і взявся розвивати свою думку далі.

«Народний художник не ганяється за світловою плямою. У його картині немає повітря, бо воно закривало б задній план. Скажімо, ось, на картині «Дума про козака» не видно було б отих людей, що на краю села. Та й самі вони високі, врівень з хатами. Це щоб ми їх бачили. Але картина сприймається як реальність».

Отак розмовляємо, а потім, для розрядки, візьме Іван Якович бандуру тай заспіває пісню або думу. За задушевністю, за щемкою ліричності, за мелодійністю виконання народних дум і пісень важко знайти йому рівного. Недарма він входить до Національної спілки кобзарів. Велика удача слухати такого співака. Він, як той птах, не може не співати і радо бере участь у різних культурних заходах. Звичайно – без оплати. У нас же завжди в культурі недофінансування. Грає він на старосвітській бандурі. Вона не абияк – виготовлена власноруч з окоренка верби, в яку вдарила блискавка. Той окоренок відшукав для Івана Яковича великий поборник відродження

народних традицій, культуролог Володимир Данилейко. Бандура з такої верби має особливе звучання.

НАРОДНА КАРТИНА

В одній з бесід ми торкнулися теми народного малярства. Іван Якович про це розповів так.

«Народні картини радянської доби, оті з лебедями, хатами і вітряками, з'явилися десь після розкуркулення та колективізації. Тоді повиганяли з хат більш багатших людей, у яких були ставочки, красиве подвір'я, і разом з ними розігнали артілі богомазів, а іконописцям-одинакам теж заборонили малювати. А це ж художники! Художнику малювати кортить, от як Шевченку в заслання, тай заробляти на життя треба. Садби заможних стояли спустошені, ставки позагиджувані. Там і кішка дохла плаває, і чобіт рваний, і очеретом позаростало. Люди у колгоспі бідно жили, от і настала у людей носталгія за тими чистими ставками, з яких навіть воду пили, за хатами з садочками, і почали художники-богомази їх малювати і нести на базар. Люди бачили картини, тай казали: «Та це ж моя хата!», «Та це ж хата мого сусіда!», «А я ж у тому ставку воду брала!»... І стали люди ті картини куплять.

Їх малювали не лише на полотні чи дошках, а й на склі, ще й фольгу підкладали. Люди брали, вішали у своїх бідних хатах і рушниками

прикрашали. Картини ці намальовані спогадом, сльозами, народною тугою.

Так було до кінця 40-х – початку 50-х років. Тоді була створена система виродження народного національного мистецтва. З'явилися вже нові, так звані радянські художники, комуністи. Я пам'ятаю, як ходили деякі з них по полтавському базарю й казали художникам-кустарям: «Що це ти позоріш художників?! Ето нізменное іскуство!». Фінінспектори теж розоряли народних майстрів, боролися з «частним промислом».

Гоніння почалося і на приватних гончарів. Їх загнали «в общий сарай» і сказали: «Буде артіль». Поставили над ними головного художника і примусили крутити горшки під його дудку і так само розмальовувати. А він, бува, ні традицій народних не знав, ні ритуалів, ні смислу орнаменту, та часто й української мови і пісні. На гончарній же посудині здавен існувала своя символіка. Перше молоко наливали у спеціальний горщик з своєю позначкою, а молоко для новонародженої дитини – з іншим знаком, скажімо – з хрестиком. Це більшовицькому керівництву було чужим, і воно нав'язало розписи посудин не з ритуальними знаками і символами, а з простими прикрасами. І почали гончарі виробляти «государственні» горшки з беззмистовними квіточками. Це прикрашання тупе. Так ставились і до народної картини, а то ж була носталгія, плач. У мене теж носталгія, теж плач. Народ завжди плаче, або сміється, і в кожній країні по-своєму. Ми по-своєму, китайці по-своєму. Так з'являється національне мистецтво, національний стиль.

Елементами народної картини є колір, форма й ритм. Зображення викладається пензлем у ритмічний візерунок. Деревя, листя, доріжки, хати рухаються у ритмі фарб і ліній. Це притаманне й нашим традиціям. Вони теж ритмічні. Ритм, мова, традиції складають тональність нації. У кожної нації тональність своя. І якщо вона порушена, нація звучить, як неналаштований інструмент».

«ОЙ ЛЕТИЛИ ДИКІ ГУСИ»

На питання, як у нього народжується ідея картини, художник відповів:

«По-різному. Якось я почув, як Ніна Матвієнко співала «Ой летіли дикі гуси». Пам'ятаєте?

*Ой летіли дикі гуси,
Ой летіли у неділю дощову.
Впало пір'я на подвір'я,
Як повір'я закотилось у траву...*

Пісня глибоко вразила мене. Переді мною постало моє дитинство, юність. Я ж виріс у селі, серед гусей, і оте пір'я, що як повір'я закотилось у траву, не раз падало до нашого двору, і моя мама май-

же дослівно передала мені оту мудрість, про яку говориться в пісні: «Ти відкрий подрузі двері, але серце їй своє не відкривай». Зі слів матері виходило, що у людини можуть вкрасти любов і мрію. Тоді я здивувався, як таке можливо? Та протягом життя переконався у справедливості слів матері. Все це і спонукало мене намалювати картину «Ой летіли дикі гуси».

А з автопортретом така історія. Знаєте, я кожного ранку птахів кормлю. Пів хлібини кришу горобцям, синицям і воронам. Ворон – це дуже мудра птиця, і живе довго, триста і більше літ. Птахи позивали до мене, і як побачать – зразу злітаються. Я їх погодою тай іду малювати. Малював я на різні теми, а от автопортретів – ні. І от літом 1990 року приснився мені ворон. Прилетів тай каже: «Все, що ти малюєш, то я тобі розкажу». Тоді я намалював автопортрет із ворonom і підписав:

*А той чорний ворон,
Мій товариш вірний,
Триста літ літає,
І все в світі знає.
Ой розкажи, мій вороне,
Про долю людськую,
А я з неї подивуюсь,
Та ще й намалюю.*

Осяяння походить від божественної сили. Так було 24 серпня 1991 року, коли я по радіо почув, що Верховна Рада прийняла Акт про незалежність України. І враз – ніби спалах якийсь перед очима, і перед внутрішнім взором з'явився на небі Козак Мамай на білому коні. Під враженням видіння я за тиждень намалював картину. На ній Козак Мамай тримає булаву і списом добиває змія – тоталітарний режим, що душив нашу державу. А бандура у Козака – це символ нашої культури, яка об'єднує націю.

Ту картину американець Морган Вільямс у мене купив і возив по Україні. І в Полтаву привозив. Він був спонсором художньої виставки в Українському Домі, присвяченій вшануванню пам'яті жертв Голодомору. Він тоді ще шість моїх картин купив. Наші нововладці до цього не подумалися, і в Україні цієї картини немає. А вона ж – перший малярський відгук на Акт проголошення незалежності України».

«ОЙ НЕ П'ЮТЬСЯ ПИВА-МЕДИ»

«До картин у народному стилі я прийшов не відразу. Захопився аквареллю, малював пейзажі. Не раз показував на виставках. Про мене навіть казали, що я настоящий аквареліст. І хоч мене хвалили, я цілковито віддавався народній картині. Почав їх збирати, вивчати. У свій час у Полтаві були гарні майстри народного малярства. Але не всі розуміли цінність їхніх робіт. Одну з таких картин я знайшов у провулку поблизу вулиці

ці Карла Лібкнехта. Це був пейзаж. Цією картиною дід Іван Мартинович накривав діжку з огірками. Другу картину хтось поклав у калюжу, щоб сухо було переступити. Її авторкою була відома серед мистецтвознавців Олександра Шабатура. Визначним полтавським майстром був Дмитро Перепелиця. Його картин у мене немає, але є репродукція».

Іван Якович дістав великий альбом і показав мені картину Дмитра Перепелиці «Натюрморт з кавуном». Намальований у 1930-х роках. Зберігається в музеї Івана Гончара в Києві.

«Оце дійсно народна картина. Шедевр! – захоплено промовив Іван Якович. – Ритм у ній, як у вишиванки. Все в ній живе, крутиться і звучить. Подивіться, послухайте, які у кавуна зернята. Вони ж співають: тах-тах-тах... тах-тах-тах... І скибки так само, і штрихи. Все тут дуже цікаво. Художник перетворив у живописний образ те, що звучить у душі.

Одну з перших картин у народному стилі, «Ой не п'ються пива-меди», я намалював у 1974 році. Намалював під враженням вірша Тараса Шевченка. Він так і починається:

*Ой не п'ються пива-меди,
Не п'ється вода,
Приключилась з чумаченьком
У степу біда.*

Біда ж полягала у тому, що захворів він чумою – і залишили його чумаки в степу помирати, бо ж ліків у них від тієї хвороби не було. Це мене зворушило. Я й намалював: лежить чумак хворий, покинутий, очі згорьовані, і дивиться тими очима на нас, неначе про своє горе розкаже. Оце звернення до глядача є однією з особливостей народної картини. Такі ж великі й сумні очі у вола. Він теж горює. На картині художника-реаліста віл би щипав траву, а чумак лежав би горілиць або лицем у землю. Тай пропорції в картині порушені. Чумак великий, більший од мажі.

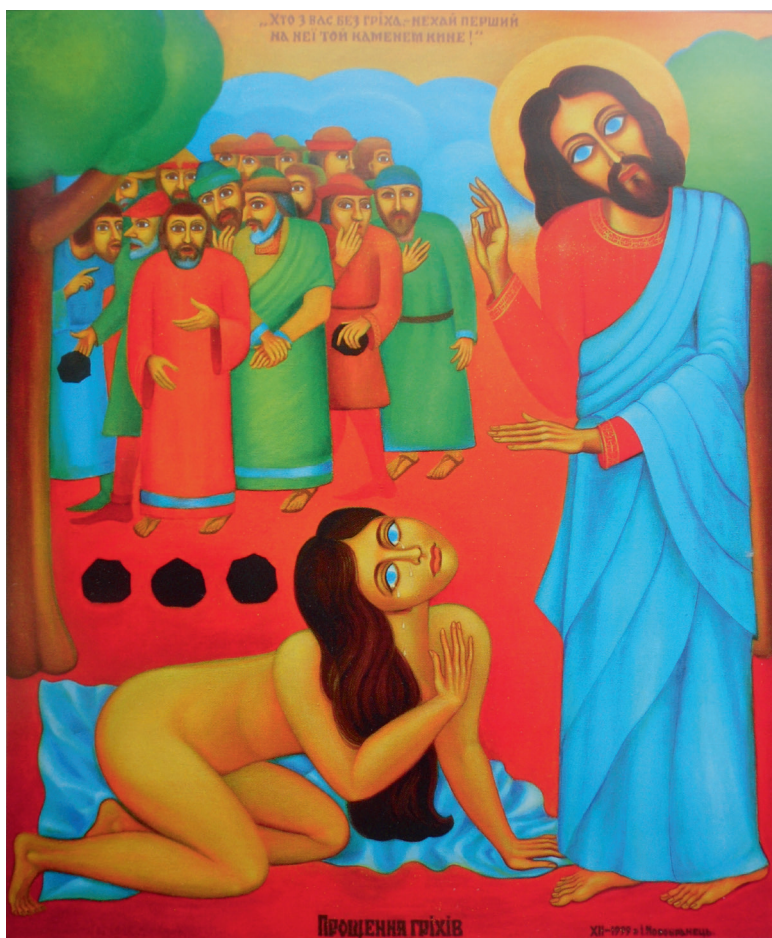
Відвіз я це полотно у Київ, там якраз відбирали картини на Всесоюзний фестиваль художньої творчості трудящих. Журі очолювала знаменита Тетяна Яблонська. Як побачила мою картину, так і вигукнула: «О! Тепер у нас є і народна картина, і лауреат!». У Полтаву я повернувся зі славою. А як же? Така звістка швидко летить.

А через декілька років сталося диво-дивне. У майстерню до мене завітав молодий чоловік і, приязно усміхаючись, попросив мене, щоб я завітав в управління КДБ на розмову. Мені навіть цікаво стало: що ж за розмова? Тим більше, що в КДБ ніколи не був.

На другий день прихожу в червоний терем з грудастими птахами над входом, і мене проводять у довгий кабінет. Там двоє чоловіків, товстий і тонкий, неначе герої Чехова, а зі стіни Дзержинський дивиться. Товстий запропонував сісти і почав розмову. Про культуру, мистецтво і про Обласний

«Лист до Мотрі Кочубеївни»

«Прощення гріхів»

науково-методичний центр народної творчості, де я тоді працював методистом. Поступово став випитувати про завідділом цього центру Віктора Фурмана. Фурман саме тоді повернувся з Косова і дуже обурювався. Він хотів сфотографувати біля однієї церкви великодній обряд і писанки, а до нього підійшли люди в цивільному, пред'явили червоні посвідчення, заборонили фотографувати і засвітили плівку. Це страшенно вразило і розлютило Фурмана. До того ж він в одній із газет розкритикував виставку в Лубнах, на якій під маркою народної творчості демонстрували вироби, що до такої творчості жодного відношення не мали. Серед них були капці та сумки з вишивкою: «тапочки пляжні», «сумочка пляжная» і таке інше. Усе це були вироби жінки з Чорного моря, в якій відпочивало полтавське начальство, яке й посприяло їй в організації виставки.

Я сказав, що нехай Фурман про себе сам розкаже. Товстий неначе й не чув і вів своє:

– А почему это Фурман в бандеровской свитке выставку в Полтаве представлял? (Це Товстий так гуцульський кептар назвав). И почему, когда мы к вам по-русски обращаемся, вы по-русски отвечаете, а Фурман – по-украински?

– Тому, – відповідаю, – що Фурман завідділом народної творчості, і йому сам Бог велів так говорити, і посада вимагає. А кептар – то давнє національне вбрання. А що ж тоді казати про те, що ми з Фурманом у джинсах ходимо. Панамеріканізм проповідуємо, чи що?

Товстий скипів:

– Вы ячейка националистов! Вы в своём будынке национализм развели! Вы подрываєте народное искусство всей своей работой! Пока мы вас предупреждаем...

Тижнів через два викликають знову. Питали, чому моя сестра живе у Польщі. А її під час окупації у Німеччину насильно вивезли і там вона вийшла заміж за поляка.

Через місяць знов викликають. Мене вже тіпати стало. Я тоді на роботі негативно висловився про

керівників держави. Сказав, що доки такі старі гарбузи будуть керувати, в країні діла не буде. Ось ці слова мені й нагадали. Я від цих слів не відмовлявся. Кажу:

– Так всі говорять. І ви так думаєте. І про анекдоти, які про владу ходять, всі знають.

І тут мене спитали про те, чого я ніколи не чекав:

– А что вы имели в виду, когда писали картину «Ой не пьются пива-меди»?

– Нічого, – кажу, – не маю.

– Мы о вас все знаем. Тут о вас все написано. Целое дело.

І Товстий підсунув мені якусь бумагу.

– Подпишите!

– Нічого я підписувати не буду. Ніякої вини за собою не бачу.

– Тогда мы вас отсюда не выпустим.

Мене ж як розізялять, то я стаю страшним. Відсунув я бумагу й кажу:

– Робить, що хочете, а підписувати нічого не буду!

Тоді, залишивши мене з Тонким, Товстий вийшов. Не було його хвилин п'ятнадцять, а потім заходить і так собі приязно посміхається, неначе нічого і не було. Кажу:

– Ну что ж, не хотите подписывать – не надо. Это ваше право. А то, что мы беседовали, – так это же в ваших интересах. Можете быть свободны.

І мене відпустили, і більше не викликали. Мабуть тому, що вже назривала перебудова. Не вдовзі я дізнався причину викликів в УКДБ. Мою картину «Ой не п'ються пива-меди» після Всесоюзного фестивалю помістили в музеї Тараса Шевченка в Києві. Там її побачив якийсь партійний чиновник і спитав: «А чому це в радянській Україні чумаку пива-меди не п'ються?». І тоді «пішла писати губернія».

ЕВАНГЕЛЬСЬКИЙ СЮЖЕТ

Квінтесенцією життя Іван Якович вбачає у жінці. На його картинах вона постає у звабливих формах. Стриманіше – на полотні «Прощення гріхів». На мої запитання про цю роботу художник відповів не одразу, а коли заговорив, почав здалеку...

«У нашій сім'ї з великою шанною ставилися до Святого Миколая і завжди відмічали Миколин дні. З іконою цього святого пов'язана сімейна історія, яка вплинула на мої роздуми про Бога.

Якось у Березоточі виникла пожежа. Полум'я покотилося селом з хати на клуню, з клуні на хату, наближаючись до нашого подвір'я. Тоді бабуся Ганна, батькова мати, винесла ікону Миколая Чудотворця і, обернувши її у бік вогню, прочитала молитву.

І що б ви думали? Сталося чудо. Вогонь випалив весь куток села, все навкруги згоріло, а наша хата залишилась цілою.

Спостерігав я й інші явища, у які, на мій погляд, втручалася невідома нам вища сила.

У нашому селі поруч зі школою знаходилось кладовище. Є на ньому і місце, де поховані ті, що померли під час Голодомору. Я зобразив ту частину кладовища на одній зі своїх картин і на ній великим хрестом позначив могилу свого брата. Люди кладовище берегли, а прийшов новий голова колгоспу і частину кладовища розорав, посіяв овес, і з того краю, що біля школи, збудував котельню. Коли для неї яму під фундамент копали, я бачив кістки небіжчиків, косу дівчини... Це моторошне видовище і досі стоїть перед моїми очима.

Але ніякий вчинок не проходить безслідно. Після скоєної наруги голова зліг від невеличкової хвороби.

Один мій знайомий від нічого робити застрелив журавку, а це птиця свята. Та й узагалі, нікого не можна вбивати. Так от, рівно через рік, день у день з тим, коли той чоловік вбив журавку, він помер. Із таких спостережень, а їх накопичилось чимало, у мене склалася своя концепція – Бог є! Це енергія Розуму. Вона всесвітня і пронизує усе. Вона в нас, а ми у ній. Тому Бога не можна персоніфікувати і бачити. Все – і ми, і звірі, і птахи, і навіть кров'яне тільце, яке несе поживні речовини саме туди, куди треба, наділене енергією Розуму. Відтак ми рівні з кожною твариною, бджолою і черв'ячком. У кожного своє призначення. Ми не виконаємо їхню роботу, а вони – нашу.

У гармонії Розуму немає вищих і нижчих, немає і «царя природи», як подекуди пишуть про людину. Всі рівні.

Старшокласником я прочитав «Воскресіння» Толстого. Ця книга до глибини душі вразила мене. Зокрема, я зрозумів, що жінка сильніша за чоловіка, особливо коли любить. У «Воскресінні» Толстой звертає увагу і на велике блюзнірство і посміховисько над Христом, іменем якого твориться зло.

У сучасній церкві людей тричі зомбують на рабство. Перший раз під час хрещення: «Хреститься раб божий...», другий – під час вінчання: «Вінчається раб божий...», втретє, коли переходимо в інший світ: «Прийми, Господи, раба твого». І туди намагаються відправити рабами. А ми не раби. Христос проповідував рівність, людяність, милосердя. Це я і намагався відобразити у «Прощенні гріхів». Вона на євангельський сюжет: «Хто з вас без гріха, перший кинь у неї камінь». Зробив це засобами народного малярства. Бачите, яке над Магдалиною велике каміння?

Служити Богу – значить слідувати енергії Розуму: Істині, Добру, Красі. І рабство тут ні до чого. Ми створені для того, щоб уквітчати Землю».

Василь ГРАБ, правознавець,
краєзнавець, м. Полтава

ВЧИТЕЛІ ХУДОЖНИКА ІВАНА НОВОБРАНЦЯ

Із першою вчительською стосунки в Івана не склалися. Його захоплення малюванням вона не схвалювала. Батькам хлопчика казала: «Вчитися він не хоче. Бо ледащо. Все малює. А що оте малювання дасть? Нічого».

Івана це ображало. У малювання він вкладав багато душі й праці, але вчителі цього не помічали. А ось тим учням, хто легенько заробляв трієчку, не дорікали. І школу Іван Якович згадує з нотками гіркоти:

«І для чого мене напихали тим, до чого я не мав ніяких здібностей? Скільки часу змарновано! Крім того, в початкових класах мене називали дурнем. Я сам уже почав сумніватись: може, я й справді дурень? І не раз вирішував: буду вчительку слухати. І от дивлюсь на неї і слухаю уважно, особливо коли щось цікаве розкаже. Але як захопить мене щось у розповіді, починаю розробляти в голові те, що почув, фантазувати. Вчителька побаче, що я її не слухаю, викличе, питає – про що вона розповідала, а я не знаю. От і дурень».

У третьому класі Івана залишили на другий рік. У цей період в його житті сталася важлива подія. Класом прокотилася новина: «Учителем малювання у нас буде справжній художник!». Іван чекав його з особливим хвилюванням.

Художник виявився звичайною веселою людиною. Без будь-якого вступу сказав:

– Зараз ми будемо малювати. Почнемо з кола. Тільки без циркуля! Коло одразу визначить, як ви відчуваєте форму.

«Я швидко намалював коло, – розказує Іван Якович, – а Йосип Дмитрович, побачивши мій малюнок, перекреслив його:

– Я ж казав – циркулем не користуватись!

Діти заступились за мене. Хором закричали: “Так він художник!”. Учитель здивувався і записав мене в художній гурток, який створив у школі».

У художньому гуртку Березоточкої середньої школи, в якій Іван учився від 1946 року, навчалися учні різних класів, чоловік з десять. Змальовували з картин, ілюстрацій у книжках, а також малювали натурморти з предметів, що їх розставляли на столі Йосип Дмитрович.

Він був всебічно обдарованою людиною. Крім учителювання, завідував клубом, малював чудові декорації, керував драмгуртком. Ставив українську класику: «Наталку-Полтавку», «Назара Стодолю» тощо.

Прихильно ставився до Івана, багато чому навчив, а от ґрунтувати полотно – чомусь ні. І коли Іван почав малювати олійними фарбами – нічого не виходило.

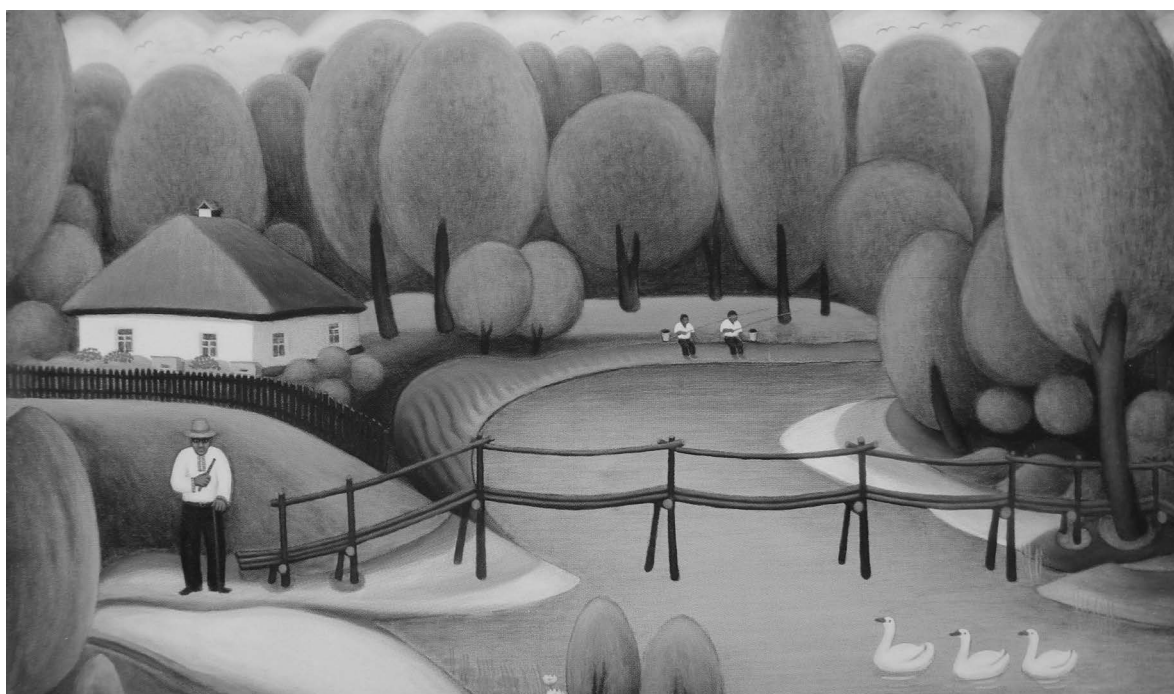
– А ти візьми крохмаль і проґрунтуй, – порадив йому Йосип Дмитрович.

Іван Іванович Падалко – вчитель і музикант

Мусій Карпович Дорошенко – актор-«курбасівець», філолог, літератор, учитель

Іван Новобранець. «Село Березоточа, куток Білики», 1990 р.

Справді, малювання пішло, але через декілька років полотно потемніло і фарба осипалась. Невже Михайленко не знав, що крохмаль для ґрунтовки не годиться? Чи, може, порадив хлопцеві найдешевший спосіб?

У восьмому класі Іван вирішив скопіювати картину Васнецова «Богатирі». Усе намалював, а копита не виходили. Ніяк колір не міг підібрати. Порадити ж нікому: Йосип Дмитрович на той час із села кудись виїхав.

Пішов Іван у сусіднє село Вовчок до художника Петра Киричка, і той показав, яку фарбу з якою треба змішувати, щоб вийшов потрібний колір, та сам і копита домалював. Навчив і як ґрунтовку робити. Він був непоганим художником. На замовлення з Лубен і Полтави малював плакати з Леніним, а для душі – пейзажі. Після себе залишив багато

етюдів, і вони розійшлися по навколишніх селах.

А найулюбленішим учителем Івана став Іван Іванович Падалко. Він викладав фізику, хоча за покликанням був музикантом. На Івана звернув увагу, коли той учився у п'ятому класі, де його знову залишили на другий рік. Причиною цьому стала дівчина, в яку закохався Іван, а також пристрасть до музики і слава гармоніста. Жодне весілля чи молодіжна вечірка не обходилися без нього. А там і чарку підносили, і цигаркою пригощали. Закінчилося тим, що директор «висвятив» його на лінійці перед усією школою і «весільні похіденьки» заборонив. Усе це спостерігав Іван Іванович, а на перерві він підійшов до засмученого хлопця і лагідно запитав: «Хочеш грати на баяні? Я тебе підучу, і ти будеш акомпанувати у мене в хорах».

«Іван Іванович керував хорами вчителів та сільськими. За його порадою голова колгоспу Важкий придбав італійський акордеон “Маріо” (баяна не знайшлося), вручив мені й побажав: “Трай, козаче, щоб аж лихо сміялось!”. Гарний був чоловік».

Падалко почав із хлопцем заняття. Навчав разом із сином Гришею. Причому вчив не лише техніці гри і нотній грамоті, а й теорії музики. Займався близько трьох років, а потім влаштував екзамен. Зробив це якось непомітно, так би мовити – спонтанно. У його селянській хаті стояло піаніно. Після німецької окупації його викинули зі школи. Іван Іванович привіз піаніно додому, вирізав з дерева відсутні клавіші, настроїв інструмент і награв на ньому улюблені мелодії. Якось Іван теж підсів до піаніно й зіграв якусь річ.

– А ти можеш покласти це на ноти? – запитав учитель. І коли Іван швидко з цим упорався, похвалив: «Молодець!».

Цей день став одним із найщасливіших у житті Івана.

З розповідей свого вчителя Іван дізнався про його біографію.

Народився Іван Іванович Падалко 1900 року в Березоточі у простій селянській родині. Одержав у Лубнах освіту вчителя. Певний час працював за фахом, учився на скрипалі у Полтавському музичному училищі, підробляв статистом у театрі. Потім поступив у Харківський музично-драматичний інститут, де займався по класу бандури. Там його другом став Андрій Штогаренко, майбутній композитор. Можливо, велика музична кар'єра чекала й на Івана Падалку, якби не сталися драматичні події.

На третьому курсі він з якоїсь нагоди приїхав до батьків у Березоточу, а слідом прийшов виклик на з'їзд кобзарів. З радістю почав збиратися, але батько не пустив під приводом невідкладної роботи. А може, щось відчувало батьківське серце.

Невдовзі до села докотилася чутка: «Тих кобзарів, які з'явилися на з'їзд, більшовики розстріляли». А ще через деякий час страшна звістка поповнилася подробицями: «З'їхали кобзарі до Харкова, а їм сказали: “Поїдемо у Москву. Вас хоче послухати сам товариш Сталін”. Посадили у вагони і по дорозі знищили».

Почувши таке, Іван Падалко злякався. Закопав бандуру і почав ховатися по хуторах. Жив з того, що ремонтував людям чоботи. Коли відчув, що небезпека минула, повернувся у Харків, але вже не до свого інституту, а поступив у технічний. Після закінчення викладав у військовому училищі.

Після війни працював учителем у Березоточі. Виготовляв на дозвіллі старосвітські бандури. Організував у школі капелу бандуристів, для якої з його ініціативи закупили дванадцять бандур. Керував хорами вчителів і двома сільськими.

Пам'яті вчителя Іван Новобранець присвятив картину «Куток Білики». Зовні вона проста. Плине річка. Через річку перекинута місток. Біля нього – людина у вишиванці, з ципком і сопілкою.

Місток же веде на «той», не відомий нікому берег. На цьому, поблизу хати, видніються вулики – як символ плідно прожитого життя. Усе в картині рухається і сприймається як перехід, трансценденція, вихід за межі наявного. Згадуються чийсь поетичні рядки:

Хіба ви не бачили

Вічний потік?

Він всюди,

Хоча здається нам нерухомим.

Шанобливо згадує Іван Якович і Мусія Карповича Дорошенка. На уроках він блискуче читав художні твори. Вживав багато прислів'їв, приказок. Слухали його із захо-

МІСТ ДУХОВНИЙ

пленням. І не дивно. Вчитель мав артистичний таланти. Свого часу був актором Харківського театру «Березиль», поділяв погляди Леся Курбаса і навіть уважався його помічником. У театр ходив повз газетні вітрини, щоб ознайомитись із новинами. Одного разу прочитав: «Знешкоджено ворога народу Курбаса, але залишилися курбасенята». Відчувши, що загроза нависла й над ним, Мусій Дорошенко придбав буханець хліба, квіток на потяг і виїхав у Новоросійськ. Зробити це йому було легше, ніж іншим, бо сім'ї не мав. Потім в аеродромній обслузі пройшов війну, закінчив філологічний факультет Київського університету імені Тараса Шевченка, став учителем.

До Різдва Мусій Карпович складав щедрівки. Начепивши бороду, ходив із колядниками й зізвздою по селу. Щоби влада не доскіпалася, зізвзду носили п'ятикутну. Організовував із молоддю й інші народні свята. Вів у школі літературний гурток. До 60-річчя від дня смерті Івана Карпенка-Карого підготував виставу «Суєта», в якій зіграв «писаря в запасі» Івана. Перекладав українською мовою «Євгенія Онегіна» і поезію Блока.

У 1972 році підготував до друку переклад поеми Блока «Дванадцять», але не видав «через несприятливі обставини»: це був період мовної русифікації, наступу на все українське, пов'язаний з іменем головного ідеолога ЦК КПУ В. Ю. Маланчука.

Переклади Мусія Дорошенка багаті на призабуті слова, неологізми, образні знахідки. Сподіваємося, що його дочка Юлія Савченко, яка зберігає рукописи батька, доведе його справу до логічного завершення.

Іноді важко сказати, що нам дає той чи інший учитель. Часто він впливає своєю непересічною особистістю. Такими були і художник Михайленко, і музикант Падалко, і літератор Дорошенко – зовсім не провінційні вчителі, хоч жили і працювали у провінції. Це були – подвижники духу.

А в Московському заочному університеті образотворчого мистецтва, де Іван Новобранець учився у другій половині 1970-х років, його добрим другом і наставником був педагог-художник Едуард Ілліч Хороший. Він навчав, виходячи з індивідуальних особливостей Івана Яковича, схвалював позитивні сторони його робіт, тактовно підказував, як виправити недоліки. Відмічав схильність студента до чистих, яскравих кольорів, притаманних народному мистецтву. Радив берегти власну манеру, свій стиль.

У Полтаві в художній майстерні Івана Яковича Новобранця висить широка рамка з фотокартками дорогих для нього людей. Тут і вчителі – носії вічної спадкоємності духу.

Василь ГРАБ, правознавець,
краєзнавець, м. Полтава

До виставки в галереї «Митець» художник Борис Коган готувався заздалегідь, і тепер він представив на ній твори нового напрямку. Поряд з останніми здобутками він експонував свої ранні твори, а також твори батька – Матвія Когана-Шаца (1911–1969) з родинної збірки.

Як зазначив Борис Матвійович, його батько, незважаючи на важкі життєві випробування, завжди працював та не втрачав оптимізму. Романтичні краєвиди Седнева – а їх на виставці найбільше – сповнені медитативного настрою, шляхетності, позитиву. Недаремно Матвій Коган-Шац увійшов в історію мистецтва України як продовжувач традицій видатних вітчизняних художників – його твори доповнили золоту скарбницю київської школи минулого сторіччя. Як зазначив голова Київської організації НСХУ, заслужений художник України Віктор Коновал, перед нами – твори музейного рівня, а їхні автори є гордістю їхньої альма-матер – НАОМА.

Кілька років тому Борис Коган експонував у галереї «КалітаАрт-Клуб» картини, в яких домінувала прозора світлодайна палітра. Нині ж представлена нова серія творів з інакшим колоритом. На думку кандидата мистецтвознавства Галини Скляренко, Борис Коган визначив у мистецькому просторі свій особливий час, і як результат – маємо приклад високої художньої культури, оригінальне філософське трактування проблем буття, виражене у метафорично-асоціативних картинах здебільшого релігійного напрямку.

Настрій живописних фігуративних композицій Бориса Когана спонукає глядача зануритися в себе, замислитися над тим, куди рухається нинішній соціум. Художник звертається до біблійного вчення, яке розкриває гріховність людської природи і водночас вказує шлях до оновлення свідомості. На прикладі навернення рибалки Петра до християнства митець показує драму апостола, який пройшов усі стадії душевної боротьби: від спокуси, страху, зради – до покаяння та вірності вченню, для поширення якого його призвав Спаситель. Борисові Когану близька ідеологія лауреата Нобелівської премії Мартина Бубера, який запровадив легендарну філософію діалогу. І ось перед нами – картини потужної енергетики, зміст яких потребує тлумачення і стає пророчим.

Директорка галереї, мистецтвознавиця Карина Кравець розповіла про складність побудови експозиції, що вибудовувалася за принципом трансформації, коли споглядання переходить у стан переосмислення власного ставлен-

Борис КОГАН та Світлана ГЕРМАН

«Літо в Седнів»

Ювіляр з керівництвом КОНСХУ

ня до життя. Так, недаремно Борис Коган вибирає драматичні моменти з життя Петра і використовує живописні прийоми з розсіяним освітленням. Він розміщує постаті людей на безпредметному тлі, де кожен їхній рух додає композиції напруги, спрямовуючи її до кульмінації. Ми не можемо визначити період чи місце, де все відбувається, – дійство існує у своєрідному метафізичному просторі, поза часом. Художник показує шлях до переосмислення нашого еґо, навіртає до безкомпромісного існування в ім'я любові й добра.

Борис Коган розповідає, що працював у реалістичному стилі до середини 1980-х років. Тоді відчув певне «пробудження» своєї свідомості. Він багато подорожував як стажер у спортивних єдиноборствах, не раз відвідував Японію, де доторкнувся до східної мудрості.

У розмові художник згадав пріоритети Караваджо – саме у нього він черпає натхнення і силу для образів, присвячених мучеництву в ім'я правди. На виставці привертає увагу образ святої великомучениці Урсули. Караваджо декілька разів зображував цю біблійну героїню, красуню зі знатного роду. І ось Борис Коган по-своєму трактує образ Урсули, передає її почуття самотності та внутрішнього болю.

Твори, представлені на виставці у галереї «Митець», засвідчують майстерність художника у створенні драматичних образів та передачі психологічного стану персонажів. Закритий в собі й відкритий у мистецтві – таким є Борис Матвійович Коган.

Валентина ЄФРЕМОВА
мистецтвознавець, заслужений
працівник культури України
Фото автора

«БУДУТЬ ЛИШЕ СЛОВА – УЛАМКИ РЕАЛЬНОСТІ»

Катерина Холод – сучасна українська письменниця, авторка феміністичної та іронічної прози, лауреатка четвертого Всеукраїнського літературного конкурсу імені Григора Тютюнника (2020), переможниця конкурсу Open World (2019), «Триада часу» (2019) та конкурсу ім. Герася Соколенка (2019). Фіналістка конкурсу «Як тебе не любити...» (спецвідзнака «Коронації слова», 2020), лауреатка IV премії «Смолоскипа» (2019, 2020) і багатьох інших відзнак.

Киянка за народженням, нині мешкає в Ірпені, бере участь у літоб'єднанні «Екзистен_і_Я». Працювала оглядачкою видання «Друг читача», писала тексти для «Феміністської майстерні».

«Я швидко не здаюся, це добре знають ті, хто знають мене добре», – так мовила головна героїня іронічної повісті «Три плюс один» Надія. А й справді, беручи до уваги кількість згаданих премій та конкурсів (хоча це ще не повний список), можна надихнутися працелюбністю авторки. У цьому інтерв'ю Катерина Холод розповідає, яке було «до», що маємо нині і як вона бачить таке не прогнозоване «після».

– Як писався твір «Три плюс один», звідки черпали натхнення?

– Задум повісті виник спонтанно. Я подумала – чом би й не створити енциклопедію українського життя? Дати визначення тим стереотипам, які поширені у нашому суспільстві. На простих прикладах: «К – кохання, М – магазин...» і так далі. Але цього мені виявилось замало, тому я вигадала пригодницьку повість, у сюжет якої вплела ці визначення як думки Наді (головної героїні) – на кшталт щоденника. Тому повість «Три плюс два» у дечому експериментальна, що й відзначило журі конкурсу ім. Григора Тютюнника.

Натхнення приходить знезацька. Я вже засвоїла цю істину, але жити в очікуванні цих візитів я не планувала. Тому просто сідала за ноутбук майже кожного дня та писала повість. Також користувалася методом, який на мене діє майже стовідсотково – ходила на прогулянки. Після цього з'являлася насага для творчості. Цікаво, що «місцем сили» для мене виявився парк письменників в Ірпені – саме там, поряд із дачею Чоколова та іншими старими будинками, у мене з'являлися нові задуми та ідеї.

– З якого віку Ви почали писати і що стало поштовхом, аби взятися за перо?

– Почала писати ще в дитинстві, але потім були довгі пере-

рви – з поверненнями до письменництва та розчаруваннями. Знову довга пауза і повернення. Тоді я ще не знала, що маю справу із синдромом самозванця, прокрастинацією, письменницьким блоком та іншими красивими словами, за якими ховаються неприємні для письменника речі. Але врешті-решт у моєму світі сталася революція: закортіло написати повість. Найголовніше – закінчити її. Попри сумніви та складнощі ця зробила. Привчила себе регулярно писати та йти до мети – завершеного рукопису.

За іронією долі, моїм першим великим твором стала «Чорна квітка» – повість для дітей (хоч я завжди писала для дорослих). Повість у жанрі фентезі, хоча сама я фентезі не читаю. «Чорна квітка» взяла участь у конкурсі видавництва «Смолоскип» і отримала IV премію. Це я сприйняла як гарний знак та як поштовх писати далі. Писала твори, брала участь в інших конкурсах. У деяких перемагала, завдяки чому мої оповідання надрукували у збірках. Та я певна, що й без відзнак на конкурсах я все одно би далі

писала прозу. Для мене це викилик, радість і самотерапія.

– З яким літературним персонажем Ви могли б себе ототожнити?

– Такого персонажа не існує. Я би хотіла сказати щось красиво-пафосне, на кшталт Флорівського «Мадам Боварі – це я!», але ні. Втримаюся.

– У повісті героїня говорить, що у нашій ейджистсько-сексистській культурі старістю докоряють жінкам. На Вашу думку, чим так завинили жінки перед суспільством, що нормальні фізіологічні зміни організму сприймаються як щось бридке? Як реагувати на такі випадки?

– На мій погляд, слово «завинили» тут зайве. Страх перед часом та віком притаманний людству. Страх постарішати і перетворитися на немічну і непривабливу істоту. Попри те, що у багатьох країнах зберігся культ зрілості й досвіду, все одно молодість і краса залишаються тим, про що багато хто мріє. І у фольклорі й літературі є чимало сюжетів, коли герої ладні піти на все заради цих

«трофеїв». Не дивує, що більшість цих персонажів саме жіночі. Адже в жінках тривалий час цінували молодість та привабливість. Це, скажемо так, традиційно жіноча валюта. (Однак гарний посаг теж ніхто не скасовував). Нині ситуація не надто змінилася, хоча є певні зрушення. На жіночій красі та сексуальності роблять великі гроші в рекламі. Хоч і з'явилися літні моделі, які рекламують продукцію для жінок старшого віку, все одно у пріоритеті – молодість. Щодо реакції на сексистські випадки, то перший крок, на який варто зважитися кожній жінці, – це припинити соромитися власного віку. Прямо казати, скільки тобі років, щоби з часом зруйнувати це незрозуміло-етикетне «вдавай, ніби ти вічномолода вампірка». Є такий вираз: «Бійтесь жінок, які прямо кажуть, скільки їм років. Такі жінки здатні на все». Жарт жартом, але певною мірою це так. У нас не прийнято після певної дати афішувати жіночий вік. В арсеналі є традиційні вітання «тобі знову 18» і так далі. Тобто вік усе ж таки є табуованим. Але наразі я вважаю негласне правило «приховуй вік» застарілим.

– Як ви ставитесь до представників «Femen» і до організації загалом?

– Якщо окреслити моє ставлення одним словом, то це – «байдужість». Можливо тому, що мистецьких акцій, зокрема і пов'язаних із фемінізмом, дуже багато. Тому провокаційні акції «Femen» не здаються мені чимось видатним. Я не впевнена, що ця організація є феміністською, скоріше навпаки – вона мені нагадує перевертня патріархату.

– Чи стикалися Ви особисто з такими явищами, як сексизм, офісний планктон, ілюзорність світу?

– Звісно, я стикалася з явищем сексизму, як і кожна жінка, навіть якщо вона це заперечує. Сексизмом просякнута наша дійсність, і комусь це здається звичним та прийнятним. А комусь іншому, зокрема мені, муляє око. Певний час я належала до світу офісного планктону та пізнала його з різних боків. Була думка написати «виробничий» роман про офіс, але вона швидко згасла. Хоча у повісті «Три плюс один» фігурують мотиви, пов'язані з офісним життям. Той самий дауншифтинг, до якого вдається головна героїня. Проте цей момент, хоч і відіграє в сюжеті велику роль, не є визначальним. Тому що зустріч з ілюзорністю світу, про яку ви сказали, вона стається щоденно й з усіма – як із письменниками, так і з персонажами. Це знищує межу між світом реальним та уявним і дозволяє творити безліч інших, теж ілюзорних світів.

– Про що буде Ваш наступний твір?

– Насправді я майже ніколи не знаю, про далі писатиму. Ідей багато, але не кожна достатньо мені цікава, щоби втілити її у творі. Щойно я закінчила писати роман. Це мій перший великий текст. До того я писала лише оповідання та повісті. У моєму творчому доробку є низка оповідань та дві повісті. Але 2020 рік виявився для мене визначним саме завдяки роману, в якому я описала феномен тридцятиріччя. Що відбулося з головною героїнею напередодні її дня народження. У дечому це продовження теми часу і того, як він змінює людину. Підсвідомі страхи змушують робити безглузді вчинки. Та хоч опис і звучить суворо, насправді у романі багато гумору. Взагалі, зараз я не пишу суто «серйозних» речей, через які читачі здригнулися би з першої сторінки. Свій творчий метод я би назвала іронічним реалізмом. Я пишу про сучасну Україну для сучасних українців. І буду тільки «за», якщо це зацікавить не лише мешканців нашої країни.

– Ви пишете твори тільки про сучасну Україну?

– Здебільшого – так. Навіть мої казки – про наш час і сучасних дітей. Однак є і винятки. Такі, як уже згадана повість для дітей «Чорна квітка». Це фентезі, де дія відбувається в уявному всесвіті. Іронічна повість «Три плюс один» має елементи фентезі, але все – на українському підґрунті. Я люблю містику, тому оповідання «Рушниця Городецького», яке увійшло до екзотичної «Острів людей», має містичні ноти. Це не дивно, адже пригоди головного героя починаються у загадково-

МЕГАПОЛІС, НАМАЛЬОВАНИЙ ПАСТЕЛЛЮ: ПРО ТВОРЧІСТЬ ІНГИ ЛЕВІ

му Будинку з химерами у Києві. Інший мій текст «Мадонни з Контотопа», який переміг на конкурсі Open World, – це теж історія, в якій присутня містика, традиції конотопського відьомства, які квітнуть і в наш час. Але на додачу там є ще й тема живопису, яка реалізується у постатях двох художників – Казимира Малевича та Роберта Фалька.

Тут згадався мені уривок з повісті «Три плюс один»: «Можливо укреслит на це не очікував, але я була певна: без мого тексту буття України буде неповним та ущербним як монументальний пазл, з якого випала одна-однісінька деталь».

– Ким Ви хотіли стати, коли були дитиною?

– Психіатром, письменницею, потім знову психіатром.

– Творчість яких сучасних письменників Ви вподобали? І чому?

– Таких письменників багато, хоч я більше «спеціалізуюся» на класиці. Люблю, коли письменник пише про буденні речі, але це не викликає нудьги. Нещодавно перечитувала «Безчестя» Джона Кутзее. Цей твір давно мене вражає простотою, яка приховує важливі речі. Сподобався «Імперіум» Крістіана Крахта: іронія й сатира мені до смаку. Подобаються майже всі книжки Ієна Мак'юена. З українськими авторами ситуація складніша, проте не можу сказати, що українська проза та поезія лишаються поза моєю увагою. Подобається творчість Юрія Андруховича та Олександра Ірванця. Нещодавно зацікавили деякі вірші Іздріка. Люблю майже всі твори Євгенії Кононенко (за ті самі феміністичні мотиви та іронію).

– Яким воно буде – життя українців після карантину?

– Коли я чую таке питання, то почуваюся ворожкою, яка загубила магічну кулю. Важко дати прогноз, але думаю, що життя українців не сильно зміниться. Ті суттєві проблеми, які були до карантину, залишаться й після. Чи вдасться їх розв'язати – покаже час.

– Що би Ви порадили тим, хто хоче писати власні твори, але соромиться, не знаходить у собі терпіння завершити розповідь або ж боїться загального осуду?

– Я би порадила почати з фрірайтингу. Тренуватися. Писати перше, що спадає на думку, без зайвих рефлексій та запитань «що я роблю не так?». Увімкніть підсвідомість, і вона все зробить за вас. Принаймні спочатку, а далі вже можна діяти більш раціонально. Це важливо для письменника-марафонця, який запланував довгу творчу дистанцію.

У таку непросту теперішню пору маємо поживу для роздумів, а найголовніше – час.

Спілкувалася Анастасія СКУРСЬКА

Почати, мабуть, варто з того, з чого усе насправді розпочалося. У далекому 2007 році на Андріївському узвозі відбулася виставка, і на виставці цієї були пастелі, і їхнім автором була Інга Леві. Роботи, як їм і належить, говорили самі за себе.

Оксана ЛАМОНОВА

м'я (фонетично, погодимось, для наших теренів не зовсім звичайне) до них активно приєднувалося. В результаті їхньої співпраці постав приблизно такий образ: художниця середніх літ з великим і... непростим життєвим досвідом, вдумлива і чомусь – з Прибалтики. Пункти перший і третій, як швидко з'ясувалося, були геть неправдивими – адже йшлося про зовсім юну (ще студентку!) киянку. З пунктом другим, про «досвід і вдумливість», усе було зовсім не так просто, тому що якраз він відповідав дійсності – тільки йшлося не про якийсь життєвий досвід, а про надзвичайну художню інтуїцію і ще, мабуть, про славнозвісний «підлітковий максималізм», який (слава Богу) поки ще нікуди не подівся – і з творчості в тому числі.

Інга Леві – сонячна людина. Це не констатація факту, а радше аксіома, з якої треба починати, розбираючись у її великому і своєрідному доробку. Навіть якщо вибрати «зі створеного» тільки щось одне (а ми приблизно так і зробимо), загальне «співвідношення сил» виявиться незмінним.

Мова піде про пастелі Інги Леві. Це здебільшого пейзажі міські (плюс певні «супровідні» чи пак «побіжні» мотиви – як-от балкон, де сохнуть сукня й зворушливі смугасті шарпеточки, чи інтер'єри, подібні до «Ялинок мого дитинства»). Можливо, ці роботи такі пронизливо виразні саме тому, що сюжети їхні – знайомі, якщо не традиційні. Інга Леві зображує старі дворики (у неї є навіть ціла серія «Одеських двориків») і старі будинки, не уникає й мотивів загальноновідомих – таких, як Андріївська церква у Києві (що виходить в результаті – це вже окрема розмова). Але стає дедалі зрозумілішим те, що мотиви ці обираються зовсім не за їхню симпатичність, затишність і колоритність, а з якихось абсолютно інших, невідомих для не-художників причин. Бо якщо Інга Леві чогось і позбавлена назавжди й узагалі, то це літературності, коли чарівному сюжетові доводиться «вивозити» на собі й усі інше (у крайньому разі може бути суто авторська «апеляція до

«Вид з каруселі». 2017, папір, пастель

«Панорама. Позняки». 2018, папір, пастель

«Zeitnot (Цейтнот)». 2017, полотно, темпера

останнього «Твін Піксу»). Тому що не менше, якщо не більше «пам'яток архітектури» художниця полюбляє кришки люків і, вибачте, сміттєві баки, іржаві напівзруйновані кораблі й моторні остови мостів, якісь конструкції на старих пляжах, що не підлягають жодному визначенню, і дитячі майданчики найновішого зразка – з гірками і переходами, які звиваються і стають подібними до флори з далекої планети.

Інга Леві сповнена величезної ніжності до «спальних районів», і шеренги 16-, 25- і так далі повер-

хових коробок здатні, на її думку (втілену, зрозуміло, у роботах), виявити світло і колір, недоступні для історичних «символів міста». Утім, в усьому цьому переліку також є спроба нав'язати молодій художниці певну літературність. Тому що, чесно кажучи, Інзі Леві зовсім не обов'язково щось «вишукувати» – можна просто визирнути у вікно, іноді навіть не відсуваючи фіранки (що й було зроблено в одній із пастелей).

Пастелі Інги Леві – це її Місто. Ціле Місто. Особливе Місто. Місто, упізнане (і тому – намальоване) то в Одесі, то в Києві, а то й

десь на київських околицях. Так чи інакше – Мегаліс.

Те, що почавши зображувати Мегаліс, художниця не займатиметься якимись «милими куточками», було визначено одразу – і в першу чергу нею ж самою. Інга Леві взяла навіть зависоку планку, якусь, якщо можна так висловитися, органну інтонацію, свідченням чого є, наприклад, ціла серія пастельних «фуг» з постійним мотивом «пояса Оріона», трьох діамантово-пронизливих зірок з глибоко-синім небом і чорними соснами. Однак найбільше вражає те, що тої ж міці досягають у художниці й «спальні райони» чи модернові споруди у вечірньому освітленні («Жовтий цукор», «Синій стадіон») або суто камерні мотиви, як знов-таки «Ялинка мого дитинства».

Місто Інги Леві сповнене внутрішньої тривоги, дивного, невиситимого неспокою. Він ледь відчутний, але присутній навіть у «найясніших» пастелях («Одеські дворики», «Будинок на Студентській вулиці») – і отримує насправді гучний голос у «Центрі Довженка», «Панорамі. Позняки», «Виді з каруселі»... Мабуть, говорити про трагічність тут недоречно. Адже Інга Леві відтворює у своїх пастелях не те, що бачить, і не те, що переживає, – або, точніше, не тільки і навіть не стільки це. Вона відтворює те, що знає, чи, точніше, – те, що, як художник, завжди знала. Це свого роду прозріння, природна причетність до таємниці, над якою навіть Данте (і вже після Пекла) не радив підіймати візерунковий покрив. Інга Леві цією мудрою порадою знехтувала – треба розуміти, через притаманні молодості безстрашність і допитливість. Уся проблема полягає в тому, що з віком ці риси у переважній більшості випадків повністю зникають – і як тоді почувати себе перед «ВЖ» чи «Цейтнотом»?..

ДУХОВНА МУЗИКА ЄВГЕНА СТАНКОВИЧА

До духовної музики видатний український композитор Євген Станкович звернувся, вже маючи чвертьвіковий досвід творчої діяльності у різних жанрах: симфонічному, музично-театральному, камерно-інструментальному, вокально-оркестровому тощо.

Духовна хорової музики Станковича має свої образні, жанрові та стилістичні особливості. У його доробку нам відомі п'ять творів: хоровий концерт «Господи, Владико наш» (1998), три хорові акапельні композиції середньої форми на тексти псалмів царя Давида – «Господь – то мій пастир» для жіночого хору, «До Тебе, Господи, взиваю я» для чоловічого хору, «Які любі оселі Твої, Господи Саваоте» для мішаного хору (усі – 2000) та Літургія Іоана Золотоустого (2003).

Як бачимо, ця музика була створена купно, протягом кількох років (1998–2003). Вона має багато спільного, та разом із тим представляє три різні типи творів: 1) Літургія зазвичай виконується на недільній чи святковій Службі Божій і тісно з нею пов'язана; музику до Літургії нерідко виконують у концертній програмі; 2) хоровий концерт; 3) хорові композиції на тексти псалмів.

Щодо хорового концерту композитор зазначає, що орієнтувався на хорові концерти українських композиторів другої половини XVIII – першої чверті XIX ст.: М. Березовського, Д. Бортнянського і А. Веделя. Водночас Євген Станкович вважає, що класичні традиції мають оновлюватися із плином часу – про це він пише в анотації до свого диску із хоровою музикою. Такої позиції композитор дотримується й у цьому творі: він оновив музичний тематизм, мелодику, ритміку, фактуру та інші компоненти.

Хоровий концерт «Господи, Владико наш» – це масштабний, розгорнутий твір. Він має 235 тактів, звучить 12 хв 41 с. Це – циклічна композиція, що має чотири контрастні частини, засновані на цікавому тематичному матеріалі й побудовані у різноманітних музичних формах. Загальна тенденція – динаміка розвитку і залучення емоційно-образних, темпових, метро-ритмічних, фактурних контрастів.

Починається хоровий концерт вступом (1–11 такти). Тут окреслено величний образ Господа. Перша тритактна побудова зі вступу використовується як лейтмотив, вона прозвучить у творі кілька разів і відіграє важливу драматургічну та композиційну роль. Темп вступу повільний, характер музики величний.

Із 12-го такту почалася I частина, вона витримується у темпі *Allegro risoluto*. Це – fuga, її тема має два з половиною такти і викладена в ба-

сах у до мажорі, потім проведена у тенорах у соль мажорі, далі в альт-ах у до мажорі й у сопрано в соль мажорі. Це – експозиція fugи. У середній частині тема проводиться у мінорних тональностях: ля мінорі та ре мінорі почергово також чотири рази (20–28 такти).

Інтермедія I (28–36 такти) готує появу репризи fugи, повторення експозиції у споріднених тональностях (соль мажор, ре мажор, соль мажор і фа мажор, і ще одне проведення додатково у фа мажорі). Ще два проведення теми дається в коді: у до мажорі та у ре мажорі (49–53 такти). Варто відзначити, що тема fugи звучить із текстом: «Веселіться у Господі, і тіштеся, праведні, і співайте із радістю». Крізь динамічну форму fugи проходить цей світлий емоційний образ. Практично, цей зміст витримано протягом усієї I частини. Образ радості поблагословив Всевишній.

Із 54-го такту вступає лейтмотив Господа, він звучить велично, могутньо. Далі дається зв'язка між I і II частинами (57–77 такти), вона побудована на гармонічних комплексах і речитативах та речитативах, виконаних акордами. Речитативна манера викладу тут особлива, вона суттєво відрізняється від характеру теми fugи, де панувала тільки світла радість.

Із 78-го такту починається II частина Концерту. Вона відносно невелика, поліфонічна за своєю природою. По суті, це експозиція fugи на чотиритактну тему. Темп частини удвічі повільніший порівняно

музичним образом, важливим елементом твору в його завершальній частині.

Друга тема Фіналу є носієм такої важливої думки: «Нехай буде благословенне Господнє Ім'я відтепер і навіки!». Характер музики ствердний, мажорний, тема викладена головню мажорними триголосними акордами (жіночий хор дублюється на октаву нижче чоловічим).

Третя тема Фіналу Концерту «Господи, Владико наш» – це початкова тема твору, його лейтмотив, головна думка. Так велично, могутньо завершується твір.

Три хори, написані на псалми Давида, витримані в одному емоційному ключі. Їхня специфіка полягає в тому, що вони мають вільну метро-ритмічну структуру. Тут головне не поетична форма, а зміст висловлювання. Крім того, на загальний характер творів впливає вибір хорового колективу – чоловічого, жіночого чи мішаного.

Чоловічий хор «До Тебе, Господи, взиваю я», що його виконує Чоловіча хорова капела імені Л. Ревуцького, витриманий здебільшого у низькому регістрі й у приглушених тонах. Твір ділиться на розділи, в яких розгортається послідовний зміст. Ми поділили твір на сім розділів, враховуючи і темпові зміни, і регістрово-фактурні відмінності тощо.

Псалми царя Давида на музиці трактуються у своєрідному ключі, розділи формуються довкола важливого вислову-символу чи події. І все ж такі зміни характеру чи його відтінків між розділами є.

Хор «До Тебе, Господи, взиваю я» починається зі спокійного звернення до Всевишнього: «До Тебе, Господи, взиваю я, Боже мій». Темп *Molto rubato, molto espressivo* (= 54). Це перший розділ твору (1–27 такти). Тут музика спокійна, тиха, зосереджена. Композитор досягає своєрідного приглушеного колориту низьким регістром хорових голосів і специфічною гармонією, де є досить вільні подвоєння звуків у акордах.

У першому розділі головне – звернути на себе увагу Всевишнього. У другому розділі (28–41 такти) – *Piu mosso* – звучання стає активнішим. Звернення до Бога є схвильованим: «Почуй, Господи, голос моління мого». Третій розділ – *Piu mosso, marcato* (42–66 такти): виклад матеріалу став імітаційним, дещо збудженим: регістр підвищився, поліфонізувалася фактура. Тут акцентується увага на кількох моментах змісту: «Не осуди мене з нечестивими, не погуби з тими, що чинять неправду, що говорять про мир до ближнього, а на серці у них зло... вони не зважали на діла Господні... Він зруйнує їх і вже не збудує». Четвертий розділ – *Piu mosso* (= 69–76) (67–81 такти) – розкриває подальший зміст: «Він (Бог) почув голос моління мого. Господь сила моя і зброя моя». Тут звучить кра-

сивий ліричний спів, передано щирість і сердечну доброту.

Розділи п'ятий (82–91 такти), шостий (92–99 такти) і сьомий (100–108 такти) витримуються у спокійному тоні. У шостому говориться: «Господь – кріпость людей своїх, захист і Спаситель», у сьомому співається слава Господові, надія людей на краще майбутнє: «Підживлюй їх і підвищуй повіки». Особливо красиві звучання даються у четвертому і сьомому розділах.

Твір «До Тебе, Господи, взиваю я» дуже вдало виконує Чоловіча хорова капела імені Л. Ревуцького, керівник Богдан Антків.

Хор «Господь – то мій Пастир» написано для жіночого колективу. Його виконує студентський жіночий хор Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова, керівник Людмила Байда. В основу музики Є. Станкович поклав псалми 22 і 23. Зазначимо, що твір «Господь – то мій Пастир» витримано у світлих, лірично-прозорих звучаннях. Тут більша зв'язаність звукової тканини, більше співу, ніж рецитації. Загальний колорит світлий, блаженний.

Перша структурна одиниця (розділ) твору розкриває такі події: душа людини потрапляє до Бога, де пасовиська зелені та тихі води: «Він душу мою відживляє, проводить мене ради ймення свого по стежках справедливості» (1–22 такти).

Друга структурна одиниця (23–49 такти) – оповідь ведеться про перехід душі через долину смертної темряви: «Коли я піду хоча б навіть долиною смертної темряви, то не буду боятися злого, бо Ти при мені. Твоє жезло й Твій посох – вони мене втішать». Тут по-різному викладена фактура: як контрастно-поліфонічна і як гармонічна. Спочатку звучить поліфонічне двоголосся, далі триголосся, потім чотириголосся, а вже потім, з 38-го такту, голоси рухаються гармонічно.

У третьому розділі, а темп (50–69 такти) розкриваються подальші події: «Ти передо мною трапезу зготував, при моїх ворогах, мою голову Ти намастив оливою. Моя чаша надмір повна пиття. Тільки добро й милосердя мене супроводити будуть всі дні мого життя. А я пробуватиму в домі Господнім довгі часи!». І тут панує світла лірика, що відповідає змісту сказаних слів.

Четвертий, останній розділ (77–91 такти) нагадує нам перший, дещо видозмінений. За ним дається тритактна кода, як висновок: «Господь – то мій Пастир».

Твір «Які любі оселі Твої, Господи Саваоте» написано для мішаного хору із солістами. Його виконує Камерний хор «Київ», диригент Микола Гобдич. В основу хору Є. Станкович поклав 83-й псалом.

Твір має шість розділів, які розвиваються, змінюючи одну подію іншою в рамках хорової компози-

МИСТЕЦТВО ЛЮБИТИ – РІДКІСНИЙ ДАР

ції. Хоч тут майже немає образних контрастів, сюжет розгортається послідовно й логічно. Розділ перший (1–30 такти) – оповідь ведеться про любі оселі Бога Саваота. Музична тема викладена кількома планами, яскравою фактурою, розспіваною на шість голосів: чотири партії хору і два голоси солісток сопрано. Тон звучання лагідний, щирий, просвітлено-ліричний.

Розділ другий (31–40 такти) починається контрастно до попереднього, ніби ілюстрація до тексту (тут ідеться про пташок, які роблять гнізда при Божих жертovníках). Фактурний малюнок часто змінюється, реагуючи на зміни в сюжеті. У розділі третьому (41–71 такти) мова йде про тих, хто живе у домі Божому і вдячний за Його доброту. Вони переходять через Долину плачу і перетворюють її у ранній дощ. У кінці цього розділу композитор дає кульмінацію.

Розділ четвертий (72–84 такти) – наступне звернення до Господа Саваота. Яків просить вислухати його: «Поглянь же, о Боже, і здивись до обличчя Свого помазанця...». Музика продовжує бути ліричною, просвітленою, особливо ніжною є мелодія соліста баритона: «Господи Боже, Саваоте, послухай молитву мою, почуй, Боже Яковів» (72–77 такти). Розділ п'ятий (84–99 такти) – блаженні кажуть, що вони воляють жити у Бога при порозі, аніж ніжитися у наметах безбожності. Розділ шостий (100–110 такти) утврджує дві думки: «Сонце і щит – це Господь Бог», «Він дає милість, славу й добро тим, хто ходить в невинності».

У невеликій п'ятиактній кодї підводиться такий підсумок: «Блаженна людина, що на Тебе надіється». Ці слова могли би бути завершенням, підсумком до ряду інших духовних композицій Є. Станковича.

Тут хочемо нагадати, що Є. Станковичу запропонував написати духовні твори головний диригент Камерного хору «Київ» Микола Гобдич. Це було наприкінці ХХ ст. У 2000 році в рамках Четвертого хор-фесту «Золотоверхий Київ» вони були з успіхом виконані (за винятком «Літургії», що була завершена дещо пізніше). До речі, духовні твори Є. Станковича разом із його світськими хоровими творами були опубліковані у серії «Бібліотека Камерного хору «Київ»» у 2004 р.

Цілком приєднуємося до думки багатьох музикантів, хорових диригентів-виконавців, слухачів, музичних критиків, дослідників про те, що духовна музика Є. Станковича становить вагомий внесок в українську і світову музичну культуру. Зазначимо, що у подальшому треба досліджувати як її образну, так і новаторську музично-мовну, виразову сторону. Вона несе у собі важливі живильні імпульси для української хорової музики.

Степан ЛІСЕЦЬКИЙ,
кандидат мистецтвознавства, професор

Почнемо з тлумачного словника української мови.

Огида – почуття відрази у поєднанні з гидливістю. Гидливість – відчуття, яке окремі люди не здатні перебороти, бо відчуття гидоти теж є огидним.

Рівень гидливості у жінок вищий, ніж у чоловіків, що є докoнаним фактом.

«Такого самогубства ще світ не бачив... Коли прибіг додому, плакав і повторював – ми ж були такі щасливі, чому вона це зробила. Мала всього двадцять три роки. ... чоловік із неї порошок здуває, і у них є дитина, хлопчик, і таке щастя... Ми з нею були створені одне для одного...»

Дивно, але авторка новели «Анатомія огиди» (див. кн. *Незнайома: Антологія української жіночої прози та есеїстики другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. – Львів: ЛА «Піраміда», 2005. – 600 с.*) Оксана Луцишина ніби щось від нас (так виглядає) приховала. Чому герої новели безіменні? Можливо, це зроблено для того, щоб читач міг углядіти себе в оповіді й поміркувати про особисте сімейне життя... Краса, гармонія людських почуттів врятує світ, бо ж людина – це ТЕ, що вона дає іншим і чого наша героїня не могла дати ні чоловікові, ні дитині: анатомія огиди.

Читаю далі... Про що ж ідеться в новелі? Сім'я як сім'я: батько, мама, дві дочки. Діти зростали в достатку і без переживань, скроплених солоною сльозою. В одну закохався 38-річний шляхетний професор. Він любить її розуміти: «я твій назавжди... від такої відданості ніяка душевна сила не порятує». І їй немовби добре з ним, вони спілкуються годинами (освічений, він завжди знає, що сказати, розповісти): «Він мене поцілував сьогодні, і це було на диво добре... Дивно так було, наче і приємно, і ні». Але для неї це не було оте єдине й вічне кохання, дароване Богом. Чому насувається такий висновок? Інколи одне-єдине речення допомагає осмислити таїну кохання: «Чомусь мені приємніше про це тільки думати, а коли все насправді, то відчуття зовсім інші». Оминула її дорога кохання – видно, не тими духовними стежками ходила, не бачила в родині кохання, не чула, щоб тато звернувся до мами «пташу» чи ще якось ніжно – очевидно, що й загубився слід сердечних порухів першого кохання. Не зародилося в її серці оте незбагненне відчуття, коли він віддався, адже в порухах його єства

Оксана ЛУЦИШИНА

вона б могла побачити незбагненне й вічне:

*І неможливо зупинить
Щасливу мить, яка безмежна,
Але всього лише на мить.*

Леонід Талалай. Щаслива мить
Бо ж «тільки пам'ять серця,
тендітна нитка, що в'яже нас із
вічністю, намагається повернути
безповоротне – перелітну мить з її
настроєм, барвами, звуками» (Андрій
Содомора. *Сльози речей*). Загубилася нитка, що в'яже серця вічністю любові...

У цьому житті багато залежить від випадку і нагоди. Напучування мами: він дуже розумний, усе знає, у нього ВЛАСНЕ ПОМІШКАННЯ, ще рік, і тебе, дитино, вважатимуть перестаркатою, вийди про око людське, а там розлучишся... «Я кажу, добре, але ж мені треба буде їсти з ним за одним столом кожного дня...». Мамо-мамо, а Бог є у вашому серці?

Народився синочок. Їй тяжко від погляду чоловіка й того, що він милується нею – чомусь хочеться плакати: «Я сказала йому увечері, я не хочу... тепер я гнила усередині вся-вся, назавжди прогнила». Я ж думаю, що на гармонію інтимних стосунків впливають ще й фізіологічні відхилення в організмі жінок і чоловіків. Деякі психотерапевти стверджують, що в сім'ї мають домінувати спільні погляди на життя, однакові гастрономічні уподобання, гармонія інтимних стосунків, бажання поглядати один одного, бо «Кохати – це не значить дивитися одне на одного, кохати – це значить разом дивитися в одному напрямку» (Антуан де Сент-Екзюпері), а також

сімейних стосунках. ВОНА не володіла мистецтвом любити!

А що ж мама? «...Він тебе не б'є, не п'є, не гуляє». До чого це вона взагалі... Мама завжди знає більше, ніж хоче сказати.

Коли чоловіка не було вдома, вона випивала, й одного страшного дня вирішила: «трішечки надріжу собі руку, а цікаво, чи потече звідтам отой спирт, який я п'ю... Різонула спочатку ніжно, а тоді... садонула уже по-справжньому... Раз! Ще раз! І ще! Так тобі й треба, паскудо... Я тільки подумала: усіх зустрічають рідні, а мої рідні ще всі живі».

НЕЗБАГНЕННА ТАКА НЕЗБАГНЕЖ...

Що ще? Наче струмом прошило... Дивує тут перефразована думка Екзюпері з «Маленького принца» російською: «...я в ответе за тех, каво пріручила». Годі вловити мету, яку переслідувала авторка. Українцям Бог дарував мову, яку ми вважаємо мовою любові, інтелектуалів, а «українську філософію часто називають кордоцентричною, тому філософія серця є візитівкою вітчизняного способу мислення» (І. С. Захара. *Українська філософія*). А дехто вважає, що саме кордоцентризм – наша, українців, трагедія. Серце українця «не тільки анатомічно об'єднує велике й мале коло кровообігу, але й людей з центром сили у серцях, що сповідують філософію кордоцентризму, а значить умінням поєднати в миг ока пряму перспективу (майбутнє) з оберненою (само-руйнування або самозцілення на всіх рівнях життєвих сфер – від любові до ближнього до любові до Бога). Так завдяки мові українці мають всі історичні передумови наукового трактування магії краси, магнітного поля і електромагнітної індукції в гуманітарному вимірі» (Уляна Свередюк. *Українська екзотика звичайного кола. – Буковинський журнал. – 2018. – Ч. 1*). Тож українців можна назвати такими, що в них «Кожний ніжний рух сердечний» (Олександр Олесь).

Недоречним видається закінчення новели цитуванням із Книги Ісаї 65:17–23. Протестанти стверджують, що це пророцтво про Новий Світ після Армагедону: «Ось нове все творю» (Об'явлення Івана Богослова 21:5).

Р. С. Оксана Луцишина – лауреатка «Премії Львова – Міста літератури ЮНЕСКО» 2020 року за роман «Іван і Феба».

Богдан ДЯЧИШИН, член НСПУ,
доктор філософії, доцент

спілкуватися, говорити про те, що разом побачили. Пам'ятаймо просту істину: спілкування дає можливість пізнати одне одного. Пильнуймо оберіг свого щастя, шануймо одне одного, бо все руйнується лише і лише зсередини, перевиховати можна (і це нам під силу!) самого себе (пізнати можна – того, кого полюбив).

«Я дійшла до ручки, зовсім дійшла до ручки, а ЦЯ ДИТИНА цілий час плаче». Прошу звернути увагу: не МОЯ ДИТИНА, а... Очевидно, треба конче навчитися терпіти те, чого не уникнути, і глибше розуміти речі, які ми певною мірою легковажимо. Еріх Фромм дійшов висновку, що мати любить своїх дітей незалежно від їхньої поведінки, а батько – за послух і за те, що бачить у них власні риси характеру й поведінки. Крім того, мусимо пам'ятати, що здатність любити дається не кожному, вона – рідкісний дар, високе мистецтво. Розуміючи це, можемо позбутися багатьох проблем у

ПРО КОЛАЖІ ТЕТЯНИ СОПІЛЬНЯК

Тетяна Сопільняк народилася в грузинському місті Поті. Дитинство майбутньої художниці пройшло на Черкащині. Навчалася в Ужгороді та Одесі, зараз живе, працює та викладає в Ужгороді.

Оксана ЛАМОНОВА

Вона дуже різна – різна настільки, що твори її можуть здатися роботами кількох абсолютно не схожих між собою художників. До того ж Тетяна Сопільняк охоче експериментує з техніками – живопис олійними або акриловими фарбами, пастель, акварель... А ще – колаж. Саме про виконані у техніці аплікації колажі ужгородської мисткині варто поговорити детальніше.

Свої композиції Тетяна Сопільняк складає (і складає віртуозно) із багатьох окремих паперових шматочків, і думка про «світ, що розбився на тисячі уламків» може здатися наразі цілком логічною. Але її колажі-аплікації – при збереженні всіх виразних особливостей, притаманних обраній техніці – нагадують радше мозаїку, де кожен кубик смальти служить спільній меті. А може, справа ще й у тому, що аплікація, як би там не було, – це спогад (чи, точніше, нагадування) про дитинство, і в цьому – її чарівність, особлива та незаперечна.

Єдність стилістики, в якій витримано колажі, не заважає розмаю поставлених завдань та їхньому вирішенню. При цьому твори Тетяни Сопільняк – не експеримент,

«Забутий замок», 2013 р., папір, акварель, авторська техніка

«Весна», 2020 р., папір, акварель, авторська техніка

а скоріш незалежне дослідження: лінії («Вітраж», «Крила»), кольору («Натюрморт з маками», «Натюрморт з фазаном»), простору і навіть часу («Натюрморт з годинником») – дослідження дуже ретельне й завжди творче.

І все ж таки покликання цієї художниці в іншому: вона – невинний романтик, причому їй од-

наково вдається і побачити мрію в реальному, майже буденному, і її, цю мрію, створити. Стародавні замки, готичні собори, сім'я мандрівних акробатів, красуня з минулого перед дзеркалом, нарешті, щасливі закохані, які ширяють у повітрі, – і просто куточок кімнати, де зібралися кілька добре знайомих речей... Її колажі – це, якщо

можна так висловитися, переконливі марення, їхній ліризм і особлива затишна чарівність – саме у можливості такого парадоксального поєднання цих двох понять, більше того – в їхній повній Гармонії (до речі, так називалася перша персональна виставка Тетяни Сопільняк у Києві).

Колажі ужгородської мисткині – не новели і навіть не нариси. Кожен із них – єдиний та цілісний об-

раз, така собі графічно-поетична метафора, що, однак, стає відправною точкою для численних алюзій та асоціацій. Звідси й їхня сюжетна «невловимість» і дивна «знайомість» – нібито колись уже бачив це уві сні (за всієї банальності цього старовинного спостереження, тут воно цілком доречне).

«Варто жити, щоб споглядати красу», – вважає Тетяна Сопільняк.

«Старий Крим», 2019 р., папір, акварель, авторська техніка

«Крихка ніжність буття», 50x60см, полотно, текстурна паста, акрил, олія 2019

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем
№ 23(4906) 4 грудня 2020 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 23788-13628Р від 14.02.2019 р.

Засновник і видавець: ТОВ "Видавничий дім "Українська культура"

Директор: Євген БУКЕТ

Дизайн і верстка: Вячеслав ЮРЧЕНКО

Літературне редагування: Олена КРУШИНЬСЬКА

Юридична адреса ТОВ "Видавничий дім "Українська культура":

вул. Васильківська, 1, к. 6-8, м. Київ, 03040.

e-mail редакції: cultandlife@gmail.com

Веб-сторінка: www.facebook.com/ukizh/

Надруковано: ФОП Хісамдінов А. Ю.

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2021 р.:

6 місяців – 363,62 грн; 12 місяців – 722,04 грн

Газета виходить двічі на місяць

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 3 000

Ціна договірної

© СС ВУ «Культура і життя», 2020

